

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Перспективи використання електронних грошей в Україні

Студентки 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Кириченко
Анастасія
Володимирівна

Науковий керівник
канд. екон. наук,
ст. викл.

Калита Оксана
Василівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2020

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ	6
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ	13
2.1 Аналіз динаміки та структури системи електронних платежів в Україні..	13
2.2 Аналіз використання банками електронних каналів збуту банківських продуктів.....	22
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ	31
3.1 Зарубіжний досвід використання електронних грошей.....	31
3.2 Перспективи розвитку електронних грошей в Україні.....	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Останні десятиріччя характеризуються стрімким розвитком науки й техніки. Активно розвиваються інформаційні технології та Інтернет. З'являються принципові нові технології здійснення та оплати фінансових операцій. До таких слід віднести і так звані електронні гроші. Не дивлячись на те, що електронні гроші є порівняно новим платіжним засобом, однак з кожним роком вони набувають усе більшого поширення. Це стосується не лише провідних європейських країн, а й України. Зважаючи на світові тенденції розвитку електронних грошей та національні особливості на сучасному етапі актуальним є дослідження розвитку вітчизняних систем електронних грошей, попри те, що зростання емісії електронних грошей в Україні є значно меншими, що зумовлено чинниками як мікро-, так і макrorівня.

Теоретичні та практичні аспекти використання електронних грошей досліджуються у працях вітчизняних авторів, серед яких: М. Радченко, Т. Батракова [2], М. Алексеєнко [3], А. Семенець [8], Т. Мокієнко [7], І. Трубін, М. Савлук та П. Шлапко [4]. Серед зарубіжних вчених, що досліджували дані питання, можна виокремити: Г. Селджі-на, М. Кінга і Л. Уайта, Б. Коена, А. Генкіна, С. Кляйна. Проте серед науковців немає однастайності щодо сутності електронних грошей, що зумовлює необхідність подальшого дослідження цієї категорії, враховуючи як її економічну природу, так і правовий аспект.

Метою дослідження є розкриття теоретичних та практичних аспектів функціонування електронних грошей.

Завдання дослідження:

- розглянути теоретичні аспекти функціонування та розвитку електронних грошей;
- провести аналіз динаміки та структури системи електронних платежів в Україні;

- проаналізувати використання банками електронних каналів збуту банківських продуктів;
- дослідити зарубіжним досвідом використання електронних грошей;
- розглянути перспективи розвитку електронних грошей в Україні.

Об'єктом дослідження є сукупність відносин, які виникають в процесі використання електронних грошей.

Предметом дослідження методологічні та практичні положення функціонування на розвитку електронних грошей.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу роботи становлять нормативні документи НБУ, наукові праці. При виконанні дослідження використовувались наступні методи: метод аналізу та синтезу – для дослідження рівня використання електронних грошей, метод порівняльного аналізу – для визначення відмінностей між електронними грошима та іншими формами грошей, а також метод динамічних рядів.

Інформаційною базою є нормативно-законодавчі акти, монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми, дані та статистична інформація Національного Банку України та банківських установ.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Національним банком України при внесенні доповнень до Постанови №481 від 04.11.2010 (зі змінами), при внесенні змін до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та до Положення «Про електронні гроші в Україні» .

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження було опубліковано в науковій статті: Кириченко А.В. Теоретичні аспекти функціонування та розвитку електронних грошей. *Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах*: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання. відп. ред. Н.П. Шульга. – Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. 426.

Дослідження в тезах доповідей: Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії і практики :[Електронне видання] : тези доп. II Всеукр. студ. наук. конф. (Київ, 16 берез. 2020 р.): відп. ред. Н. П. Шульга. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 382 с.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 46 сторінок. В роботі представлено 9 таблиць, 9 рисунків і 13 додатків та використано 68 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Електронні гроші виникли завдяки вдосконаленню та розвитку інформаційних технологій, що дозволяються зберігати певну грошову вартість на технічних пристроях, а не в матеріальній формі, а також передавати її на значну відстань. У світі система електронних платежів використовується майже тридцять років, однак Україна дещо відстає від такого ритму. В Україні електронні гроші набули поширення не так давно, однак з розвитком Інтернет-технологій застосування електронних грошей в Україні з кожним днем набуває все більшої ваги.

Електронні гроші є сучасним платіжним засобом, що використовується для оплати різних послуг і товарів у мережі Інтернет та мають точно таку ж цінність, як і реальні гроші.

Проведемо дослідження сутності електронні гроші і розглянемо тлумачення цього поняття, який наведено в Додатку А.

На нашу думку, визначення Батракової Т.І. [2,с.703] є не досить точним, оскільки, насамперед електронні гроші являються вимогою до емітента (йдеться про вимогу пред'явника погасити електронні гроші), іншими словами, йдеться про обмін електронних грошей на готівкові або безготівкові гроші.

Також варто зазначити, що визначення Алексеєнко М.Д. [3, с.16] теж потребує зміни, адже електронні гроші не можна відносити до кредитних, адже обертаються не використовуючи банківські рахунки, а саме поза банківською системою, крім того, при емісії електронних грошей у емітента не виникають кредитні відносини.

Тракування електронних грошей, яке наведено Шлапко Т.В. [4, с.115] потребує доповнення, оскільки не зазначає, хто може приймати електронні гроші як засіб платежу.

Розглядаючи електронні гроші можна зазначити, що це всі види грошей, що випущені у вигляді записів на електронних носіях. Але за такого визначення до них можна і віднести гроші, випущені державою в безготівковій формі, що функціонують банківській системі електронних платежів, і гроші інших емітентів, які функціонують за межами банківської системи. Тобто цей термін можна застосувати до всіх платіжних інструментів, які використовують інноваційні технічні рішення, отже дане поняття є хибним.

У нормативних документах також знайшло відображення і на наш погляд воно є найбільш повним, відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» електронні гроші - одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. В ньому також зазначено, що Банк, який займається емісією електронних коштів, бере на себе зобов'язання щодо їх погашення.[6]

Для розкриття теоретичних аспектів електронних грошей необхідно розглянути їх види та класифікацію.

Основну класифікацію електронних грошей наведено в Додатку Б.

Найбільш доречно класифікацію, на наш погляд, розкрито Семенець А.П., зокрема вона навела наступну класифікацію:

- ✓ за технічним походженням (на картковій основі, на програмній основі, на основі мереж мобільного зв'язку);
- ✓ за валютою електронних грошей (електронні гроші, виражені в національній валюті, виражені в іноземній валюті);
- ✓ за можливістю ідентифікації власника (анонімні, персоніфіковані);

- ✓ за місцем реєстрації емітента (випущені резидентом, випущені нерезидентом);
- ✓ за трансферабельністю (трансферабельні та нетрансферабельні) [8, с. 9-10].

Щоб розглянути всі аспекти функціонування електронних грошей, необхідно визначитися з функціями, які вони виконують. Електронні гроші виконують ті ж самі функції, що й готівкові гроші, а саме: міра вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу накопичення та заощадження, а також функцію світових грошей. Розглянемо кожен з функцій окремо.

Основними нормативно-правовими документами, що закріплені на законодавчому рівні України, які виконують регулювання емісії електронних грошей в Україні, є Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2346-III [6] та Положення «Про електронні гроші» [9]. Оскільки згідно Положення банки-емітенти мають право випускати електронні гроші тільки у гривнях, то записи на технічних пристроях фіксують гривню, як грошову одиницю України.

Електронні гроші виконують функцію міри вартості, оскільки під цією функцією розуміють здатність грошей (в тому числі і електронних) як загального еквівалента вимірювати вартість послуг та товарів, тобто бути посередником для визначення цінової політики товарів та послуг. Ця функція прив'язана до грошової одиниці, в якій зазначаються ціни, тобто гривні. А отже, якщо електронні гроші існують в національній грошовій одиниці, то вони виконують функцію міри вартості [11, с.87].

Електронні гроші виконують функцію засобу обігу тоді, коли оплативши товар або послугу за допомогою електронних грошей, вони опосередковують рух товару та послуг від продавця до покупця, а функцію засобу платежу електронні гроші виконують, обслуговуючи погашення боргових зобов'язань [11, с.88].

Оскільки відбувається нехтування тим, що електронні кошти, як і готівкові виконують, крім функції засобу платежу, ще й функцію обігу, тому

не можна прирівнювати електронні гроші до безготівкових. В Додатку В наведено порівняння електронних грошей з готівковими грошима та грошима в безготівковій формі.

Електронні гроші виконують всі вищезазначені функції, але можливість прийому електронних грошей залежить і від технічного аспекту суб'єктів. Ще електронним грошам притаманна властивість подільності, що забезпечує полегшення виконання функцій, таких як засобу платежу і засобу обігу. При оплаті товарів і послуг грошові одиниці, що зберігаються у покупця на електронному пристрої, зменшуються на ціну вартості товару або послуги, що купується, а в продавця грошові одиниці збільшуються на таку саму кількість грошових одиниць [11, с.88]. На законодавчому рівні закріплено виконання електронними грошима функції засобу платежу (згідно ст. 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»[6]. Тому, якщо Законом дозволяється розраховуватися за допомогою електронних грошей, то електронні гроші являються законним засобом платежу.

Якщо розглядати функцію засобу нагромадження, то тут дійсно виникають деякі обмеження, адже під нею розуміють здатність грошей зберігати вартість, уособлювати абстрактну форму багатства, яку намагаються нагромаджувати. Тому необхідно розглянути Положення, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 р. № 481, в якому зазначено, що згідно пункту 2.4. користувачі мають право використовувати електронні гроші для розрахунку за допомогою електронного пристрою, який може поповнюватись і перебуває у розпорядженні користувача в сумі до 62 000 грн протягом календарного року. Необхідно додати, що відсотки за електронними грошима не нараховуються.[9]

Остання функція, яку розглянемо – це функція світових грошей. Це функція, за якої гроші забезпечують реалізацію взаємовідносин між державами або їх суб'єктам, які можуть виникати у зв'язку із міжнародними зв'язками, оскільки гроші обслуговують рух вартості в міжнародному

економічному обороті. Раніше ця функція не була притаманна електронним грошам, однак Постановою Правління Національного банку України 10.02.2016 р. № 65 «Про внесення змін до Положення про електронні гроші в Україні» було внесено зміни до законодавства, відповідно до яких торговець може приймати електронні гроші, випущені емітентом-нерезидентом, як засіб платежу від покупця-нерезидента за умови, що міжнародна система інтернет-розрахунків забезпечує перерахування цих електронних грошей одночасно з їх погашенням шляхом перерахування коштів на рахунок торговця в банку-резиденті. Тому в зв'язку з внесеними змінами електронні гроші наділені також функцією світових грошей.[11, с.87]

Окрім вищезазначених нормативно-правових документів емісія та функціонування електронних грошей в Україні регулюється Цивільним кодексом України від 16.01.2003р. №435-IV[12]. Однак найголовнішим та базовим документом, що регулює випуск, обіг, функціонування та погашення електронних грошей є «Положення про електронні гроші в Україні», затверджене постановою Правління НБУ від 04.11.2010р. №481, яке було розроблено, враховуючи вимоги Законів України «Про Національний банк України», «Про платіжні системи та переказ коштів», формування визначення «електронні гроші», що зазначено в Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів» відповідає визначенню, що зазначене в Директиві Європейського Парламенту та Ради Європи №2009/110/ЄС від 16.09.2009р. «Про започаткування та здійснення діяльності емітентів електронних грошей, а також пруденційний нагляд за такою діяльністю» [13].

Наразі через недосконалість законодавчого регулювання розвиток та функціонування електронних грошей відбувається досить неконтрольовано. Основним фактором впливу на ринок електронних грошей та вдале його функціонування являється недосконалість нормативно-правового регулювання щодо емісії та функціонування електронних грошей, а також до факторів впливу входять: не достатньо розвинена регіональна мережа Інтернету (в першу чергу у віддалених регіонах), а також велика конкуренція іноземних

провайдерів, які надають послуги з розрахунків в мережі Інтернет. Також великою проблемою перед успішним розвитком ринку електронних грошей в Україні є недостатня фінансова грамотність населення.

Недосконалість правового регулювання обігу електронних грошей на законодавчому рівні породжує можливість шахрайства, кримінального використання та сприяє виникненню ризиків втрати коштів користувачами послуг платіжних систем електронних грошей. Ризик неплатоспроможності або банкрутства емітентів може вплинути на довіру користувачів до електронних грошей взагалі. Для запобігання кримінальному використанню електронних грошей, виражених в іноземній валюті, при розрахунках або транскордонних переказах, необхідна уніфікація національного законодавства із існуючим законодавством відповідних країн на базі єдиних принципів регулювання та норм відповідних міжнародних відносин, а також проведення з цих питань ефективної правоохоронної діяльності різних держав у рамках їх суверенних юрисдикцій. Основні цілі законодавчого регулювання повинні бути спрямовані на:

- ✓ формування правового середовища регулювання обігу та використання електронних грошей, уніфікованого із нормами законодавствами, в першу чергу ЄС, Великої Британії та США;
- ✓ розвиток ефективних та мало затратних технологій надання фінансових і платіжних послуг;
- ✓ забезпечення користувачам захисту від шахрайства та недобросовісної діяльності;
- ✓ запобігання використанню електронних грошей у кримінальних цілях.

Отже, вітчизняний ринок електронних грошей знаходиться на стадії становлення й потребує прийняття заходів з його активізації регулюючими органами (НБУ) для узгодження механізмів його функціонування з міжнародною практикою та впровадження банками сучасних технологій у платіжній сфері. Слід докласти зусиль для забезпечення надійності функціонування платіжних систем, підвищити безпечність отримання,

використання та зберігання електронних грошей, оскільки в еру цифрових технологій існує безліч прийомів, засобів та додатків, завдяки яким можна отримати доступ до особистих даних, навіть якщо на перший погляд використання е-готівки безпечніше за використання звичайних грошей.

Для подальшого успішного розвитку електронних грошей в Україні не мало важливим є застосування виваженої правової регламентації, спрямованої, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх використанню з метою ухилення від оподаткування та контролю.

На сьогодні існує чимало переваг та недоліків при використанні електронних грошей у розрахунках. Однак, попри все переваги все ж таки переважають над недоліками. Виділяють наступні переваги та недоліки у використанні системи електронних грошей, наведені у Додатку Г.

Підсумовуючи вищесказане необхідно зазначити, що електронні гроші є порівняно новим платіжним засобом для України, розрахунки з їх використанням успішно здійснюються багатьма українськими компаніями. Вони є популярним, доступним і зручним засобом платежу. Управляти грошима у своєму гаманці користувач може за допомогою Інтернету або мобільного телефону. Важливість електронних грошей із точки зору монетарної політики держави впливає з того, що вони є заміником банкнот і монет.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз динаміки та структури системи електронних платежів в Україні

Система електронних платежів Національного банку України (СЕП) – це державна платіжна система, за підтримки якої відбувається проведення міжбанківських грошових переказів через рахунки, які відкриває НБУ [15]. Система електронних платежів Національного банку України проводить розрахунки на території України між банками за ініціативи та згідно завдань клієнтів банків і зобов'язаннями банків та інших учасників системи. В Системі електронних платежів міжбанківські перекази можуть здійснюватися в двох режимах: у файловому режимі та в режимі реального часу. Проведення у файловому режимі початкових платежів учасником є обов'язковим, а в режимі реального часу відбувається на власний розсуд учасника. Учасник, який працює в системі електронних платежів у файловому режимі, має забезпечити приймання платежів, відправлених йому іншими учасниками СЕП у режимі реального часу [16, с.223].

Так, обмін міжбанківськими електронними розрахунковими документами у файловому режимі проводиться через приймання та передавання документів, які попередньо згруповані у файли. Триває один такий технологічний цикл за часом до 20 хвилин. Грошові кошти знімаються з технічного рахунку співучасника СЕП відразу після приймання первинних платежів до Центру оброблення СЕП, після чого зараховуються на технічний рахунок учасника-отримувача під час надходження до Центру оброблення СЕП документів, які засвідчують вдале прийняття файлу платежів у відповідь.

Проаналізуємо стан функціонування системи електронних платежів в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Стан функціонування системи електронних платежів України
протягом 2016-2020 рр.***

Показник	01.01 2016	01.01. 2017	01.01 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.07. 2020
Учасники СЕП (банки України)	127	103	93	79	75	75
Державна казначейська служба України та її органи	27	27	27	27	27	27
Середньоденна кількість платежів СЕП, тис.	1195	1251	1310	1878	1500	1400
Середньоденна сума платежів СЕП, млрд. грн.	71	78	80	86	130	177
Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП, млрд. грн	52,4	57,2	86,64	97,23	84,17	74,30
Середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників системи	1,33	1,36	0,93	0,89	1,54	2,39

*Примітка: складено автором на основі джерел [17;18;19]

Учасниками системи електронних платежів в Україні є банки, та їх філії, Державна казначейська служба України та Національний банк України.

Протягом останніх п'яти років загальна кількість банків-учасників СЕП зменшилась на 52 одиниці (див. табл. 2.1). Причиною цього стало те, що велика кількість банків за аналізований період припинила свою роботу через втрату платоспроможності.

Система електронних платежів НБУ показує динамічне збільшення платежів, здійснених учасниками системи, не тільки за кількістю платежів, але й за їх сумою. Так, за останні п'ять років спостерігаємо збільшення середньоденного залишку коштів на рахунках учасників СЕП із 52,4 млрд. грн. у 2015 році до 84,17 млрд. грн. у 2019 році, станом на 01.07.2020 даний показник склав 31,77 млрд. грн., а також збільшення середньоденної суми платежів із 71 млрд. грн. до 130 млрд. грн., станом на 01.07.2020 даний показник склав всього 59 млрд. грн. А також збільшився середньодобовий

коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників системи з 1,33 до 1,54 (на 0,21 пункти)[18].

Національний банк України – це платіжна організація та розрахунковий банк системи, що є єдиною системно важливою платіжною системою в Україні. Вона забезпечує здійснення 96% міжбанківських переказів коштів у національній валюті в межах України.

Національний банк продовжує модернізацію СЕП. З квітня 2020 року був запланований її перехід на розширений регламент роботи у форматі 23/7 (тобто платежі проводяться 23 години 7 днів на тиждень, одна година відведена на технічні роботи), однак перехід відбувся в серпні 2020 року. У середньостроковій перспективі планується впровадження міжнародного стандарту ISO 20022 для внутрішньоукраїнських платежів у національній валюті; перехід на режим цілодобової роботи 24/7; розвиток та впровадження нових функціональних можливостей. [20]

Учасниками СЕП станом на 1 січня 2018 року були 178 установ, з яких 85 банків України, 65 філій банків України, 27 Державних казначейських служб України та її органів, 1 Національний банк України. Протягом одного року дані дещо змінились: учасниками системи електронних платежів станом на 1 січня 2019 року були 79 банків, Державна казначейська служба та Національний банк України, а станом на 01.07.2020 року з учасників СЕП вибуло ще 4 банки.

У минулому році в СЕП у середньому за день оброблялись 1,5 млн. початкових платежів на суму 130 млрд. грн, що на 0,1 млн. початкових платежів та 20 млрд. грн. більше, ніж в аналогічний період 2018 року. Також система електронних платежів здатна обробляти впродовж одного банківського дня близько 10 млн. платежів. [18]

Також необхідно звернути увагу на Платіжний баланс Національного банку України, в якому розміщена інформація про обсяги приватних грошових переказів, які надходять в Україну.

Платіжний баланс – це співзалежність між платежами, які здійснені економічними суб'єктами даної країни в інших країнах, та прибутками, що одержані ними з інших країн за певний проміжок часу [21].

Обсяги грошових переказів в Україну за основними країнами продемонстровано в Додатку Д, в п'ятірку лідерів ввійшли наступні країни: Польща, США, Чеська Республіка, Росія та Італія.

Обсяги грошових переказів в Україну за каналами надходження відображено у Додатку Е. В 2019 році найбільше коштів надходило в Україну неформальними каналами. Станом на 01.07.2020 спостерігаємо зміну ситуації – найбільше переказів надходить через коррахунки банків. В той час системи міжнародних платежів займають останню позицію.

У режимі реального часу грошові кошти знімаються з технічного рахунку учасника системи електронних платежів, який сплачує кошти, й нараховуються на рахунок учасника, який ці кошти отримує разом. Проведені дослідження стану функціонування системи електронних платежів НБУ (Додаток Ж) свідчать про підвищення ефективності її функціонування за 2015–2019 роки, також враховані показники, які маємо станом на 01.07.2020 року. Станом на 01.07.2020 бачимо, що кількість платежів, здійснених в межах України через СЕП становила 174,9 млн.шт., а обсяг – 21634 млрд. грн. Карткові системи мають наступні показники: кількість платежів – 2360,6 млн. шт., обсяг становив 982,8 млрд. грн., по системі переказу коштів маємо значення обсягу платежів та переказів, що становив 117,94 млрд. грн. [17;18]

Згідно з даними Національного банку України відомо, що в Україні всі платежі здійснюються через систему електронних платежів НБУ та карткові платіжні системи, зокрема “MasterCard”, “VISA”, «Простір», а також через системи переказу коштів [17].

Порівнюючи систему електронних платежів (див. Додатку Ж), карткові системи та системи переказу коштів, можемо сказати, що за кількістю та обсягом платежів і переказів, здійснених у межах України, вони значно

відрізняються одна від одної, тому для кращого аналізування розглянемо динаміку зростання чи спаду за кожним з показників.

Серед усіх роздрібних платежів в Україні, без сумніву, найбільшу частку мають операції, здійснені через карткові платіжні системи. Сьогодні велика кількість розрахунків проводиться безготівково, а саме за допомогою банківських карток. Так, у 2019 році стали ще більш популярними перекази Р2Р (переказ коштів з карти на карту), досить швидко велика кількість українців стала переходити на користування безконтактною оплатою (оплата через смартфон, “Google Pay”). Така безготівкова оплата досить швидко прижилась в Україні, оскільки є зручною в користуванні.

За останні п’ять років спостерігається щорічне збільшення кількості здійснених платежів за допомогою карткових систем (рис. 2.1).

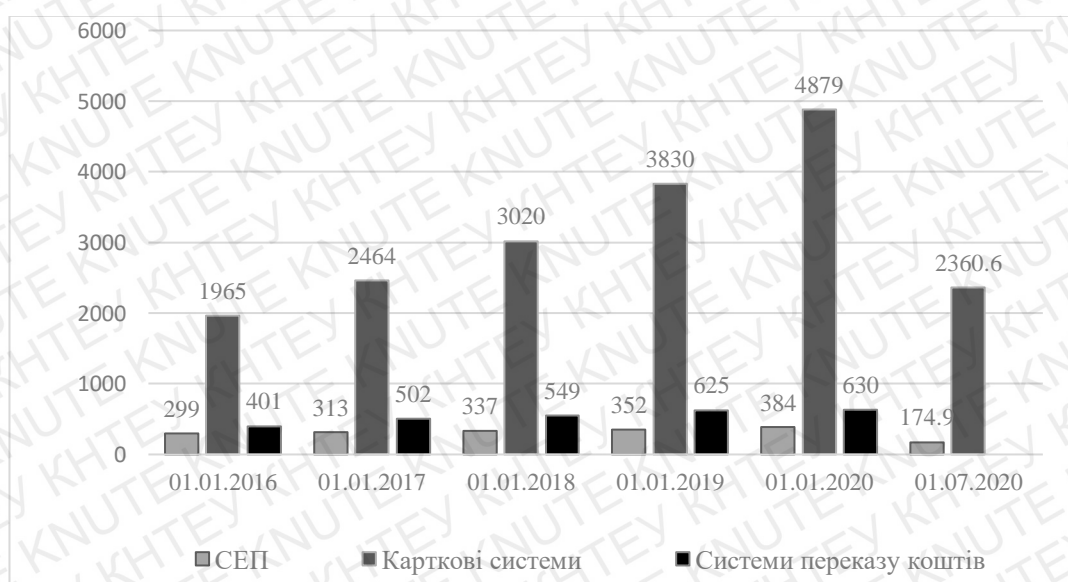

Рис. 2.1 Кількість платежів та переказів, здійснених у межах України протягом 2016-2020 років, млн шт.*

*Примітка: складено автором на основі джерел [17;18]

Найменшу частку за кількістю здійснених платежів має система електронних платежів НБУ. Це пов’язане з тим, що операції, проведені через систему, не мають такого масового попиту серед здійснення переказів чи платежів на невеликі суми. Проте зростання кількості платежів, здійснених через СЕП НБУ, має місце (на 12,46%).

За обсягами здійснених операцій (рис. 2.2), ситуація обернена щодо їх кількості, адже тут переважають платежі в системі електронних платежів НБУ. Протягом 2015–2019 років обсяг платежів та переказів, здійснених через систему електронних платежів НБУ, зріс на 14722 млрд. грн. (82,94%).

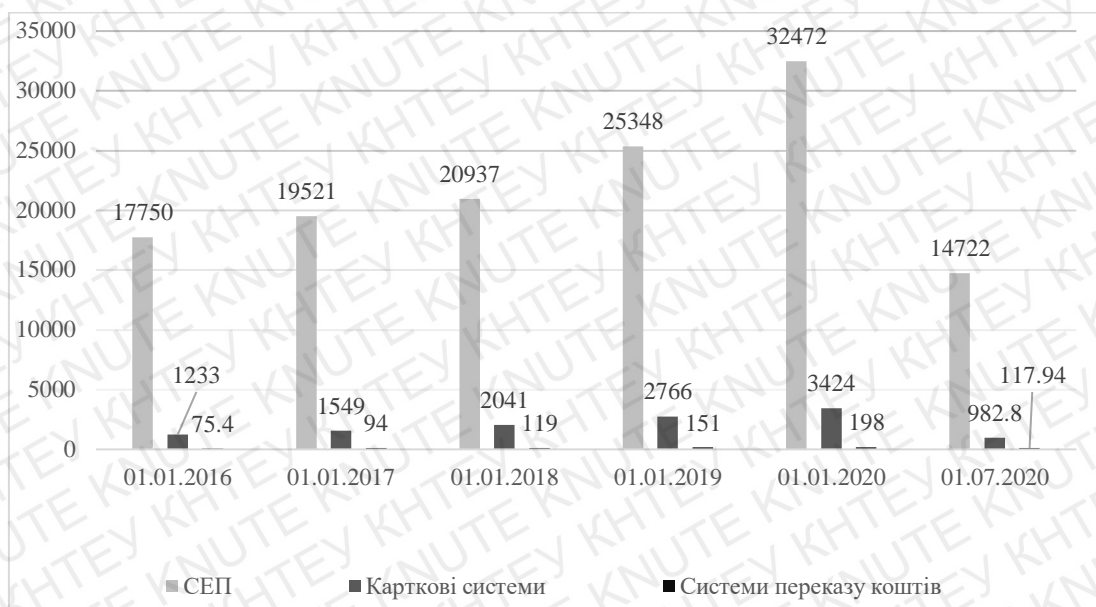

Рис. 2.2 Обсяг платежів та переказів, здійснених у межах України за 2016 -2020 роки, млрд грн.*

*Примітка: складено автором на основі джерел [17;18]

Стрімке зростання пояснюється тим, що збільшилась кількість платежів та переказів, здійснених через СЕП НБУ, відповідно, зросла кількість клієнтів системи, а також середня сума одного платежу. Значно меншим є обсяг платежів та переказів, здійснених у межах України через карткові системи. Звичайно, спостерігається щорічне зростання цього показника (за 2015–2019 роки він збільшився на 2191 млрд. грн. (177,7%)).

Така ситуація пов'язана з тим, що в десятки разів середня сума одного платежу, здійсненого через карткові системи, менша, ніж середня сума платежів та переказів, здійснених через СЕП НБУ.

Останнє місце за обсягом платежів та переказів, здійснених у межах України, посідають системи переказу коштів. Проте обсяг переказів також щорічно зростає, як і в попередніх системах. За аналізований період він збільшився на 122,6 млрд. грн. (162,6%) [23].

Для точнішого аналізу Системи електронних платежів розглянемо структуру платежів у СЕП:

Згідно зі структурою платежів у СЕП у 2018 році маємо такі результати:

- 1) за кількістю найчастіше оброблялись невеликі платежі (до 1 тис. грн. – 53%; від 1 тис. грн. до 100 тис. грн. – 43%; від 100 тис. грн. – 4%);
- 2) за сумою найбільше платежів припадали на великі платежі (до 1 тис. грн. – менше 1%; від 1 тис. грн. до 100 тис. грн. – 7%; від 100 тис. грн. – 92%) [16].

За 2019 рік маємо наступні цифри:

- 1) За кількістю до 1 тис. грн оброблялось 51%, тобто знову найбільшу частку за кількістю становили невеликі платежі. Частка середніх платежів становила до 45% - тобто платежі від 1 тис. грн до 100 тис. грн., а платежі понад 100 тис. грн. за кількістю становили всього лише 4%.
- 2) За сумою до 1 тис. грн припадала найменша частка – до 1%, середні платежі становили близько 6%, а великі платежі понад 100 тис. грн. за сумою становили найбільшу часту – 93% [18].

Станом на перше півріччя 2020 року маємо такі показники:

- 1) За кількістю до 1 тис. грн -50%; від 1 тис. грн. до 100 тис. грн. – 46%; від 100 тис. грн – 4%.
- 2) за сумою найбільше платежів припадали на великі платежі (до 1 тис. грн. – менше 1%; від 1 тис. грн. до 100 тис. грн. – 5%; від 100 тис. грн. – 94%). [20].

Операції, що пов'язані з банківськими платіжними картками, з одного боку, розширюють спектр послуг банку, а з другого – є вагомим джерелом ресурсів як в іноземній, так і в національній валютах. Ринок платіжних карт в Україні активно розвивався протягом останнього десятиліття.

Суми та кількості безготівкових операцій з використанням платіжних карток за 2015-2019 роки наведені в Додатку II. За період 2015-2019 рр. відбулося збільшення кількості операцій з використанням платіжних карток, що були емітовані українськими банками.

Національний банк України мав за мету довести до 2020 року частку безготівкових платежів в Україні до 88%. Обсяги операцій без участі паперових банкнот дійсно зростають. За даними регулятора, ще за підсумками 2010-го українці знімали готівку в 14 разів частіше, ніж розплачувалися картою. Зараз кеш перевищує безготівкові платежі приблизно у 2,2 раза.

Проаналізуємо розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток за 2017 – 2020 роки представлені на рис. 2.3. та Додатку И [24].

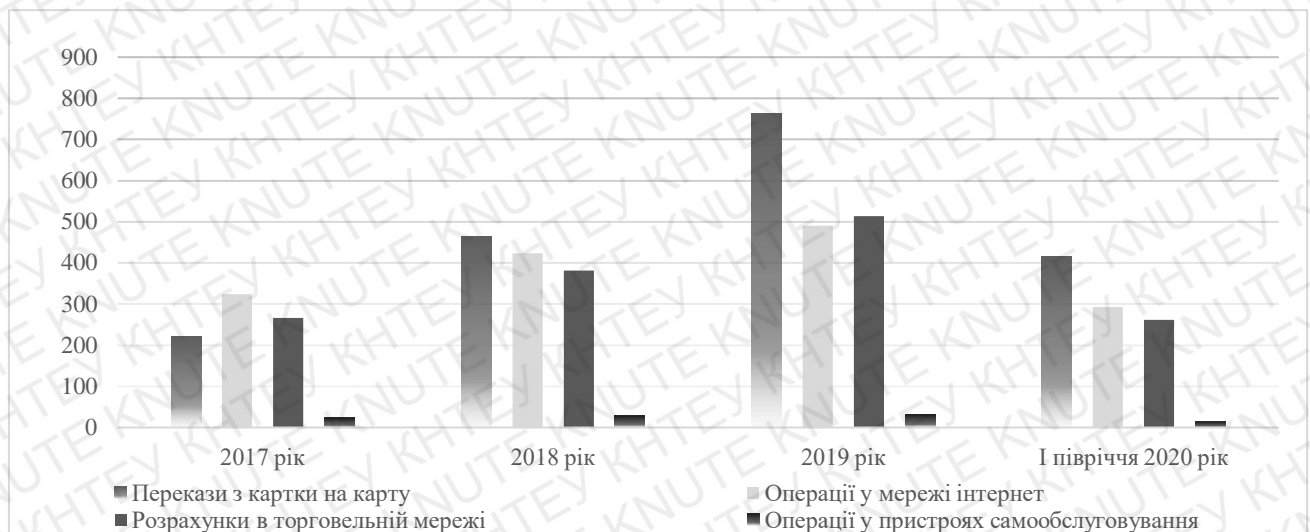

Рис. 2.3 Розподіл безготівкових операцій з

використанням платіжних карток за 2017-2020 роки, млрд грн.*

*Примітка: складено автором на основі джерел [25, 26]

Частка обсягу безготівкових операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за підсумками 2018 року досягла 45,1%¹. Це на 5,8 в. п. більше порівняно з результатами 2017 року (39,3%).

Цей позитивний тренд пов'язаний із стабільним підвищенням попиту українців на безготівкові операції та популяризацією інноваційних фінансових сервісів.

Кількість безготівкових операцій за цей період зросла майже на 33,0% та становила 3,1 млрд шт., а обсяг – на 55,4% та досяг 1 297 млрд грн (у порівнянні з 2017 роком).

В 2019 році в порівннні з 2018 роком найбільшу частку становили перекази з картки на карту (762,6 млрд. грн), найменша частка так і залишається пристроям самообслуговування.

Для проведення точнішого аналізу системи електронних платежів на Рис. 2.4 був наведений обсяг випущених електронних грошей в Україні в період 2015-2019р.р., а також на рис. 2.5 наведено кількість електронних гаманців з електронними грошима.

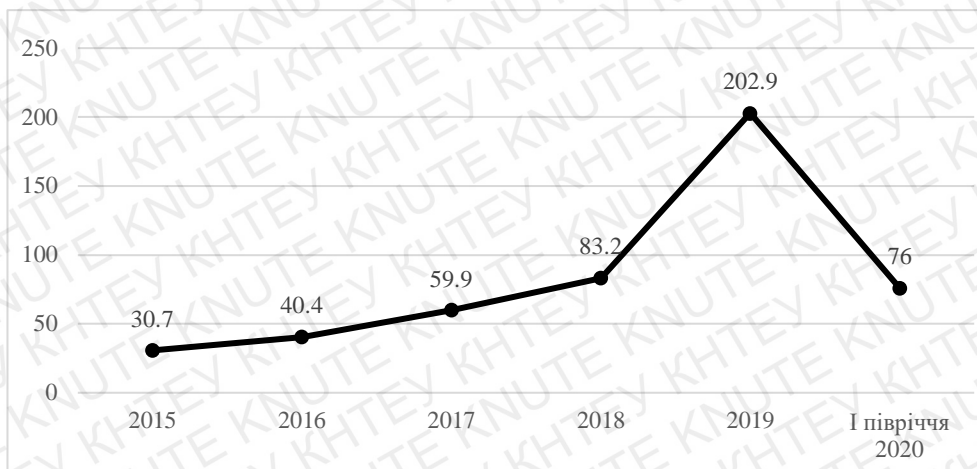

Рис.2.4 Обсяг випущених електронних грошей в Україні за період 2015-2020 років, млн грн.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела[27]

У 2019 році, якщо порівняти з 2018 роком, банки-емітенти збільшили обсяг випущених електронних грошей – майже у 2,5 рази (на 119,7 млн грн) з 83,2 млн грн до 202,9 млн грн, порівнюючи з 2015 роком, то обсяг випущених електронних грошей зріс в 6,6 разів. Станом на I півріччя 2020 року даний показник становить 76 млн. грн.

Також для повноти охоплення показників електронних грошей в Додатку К наведені банки, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України.

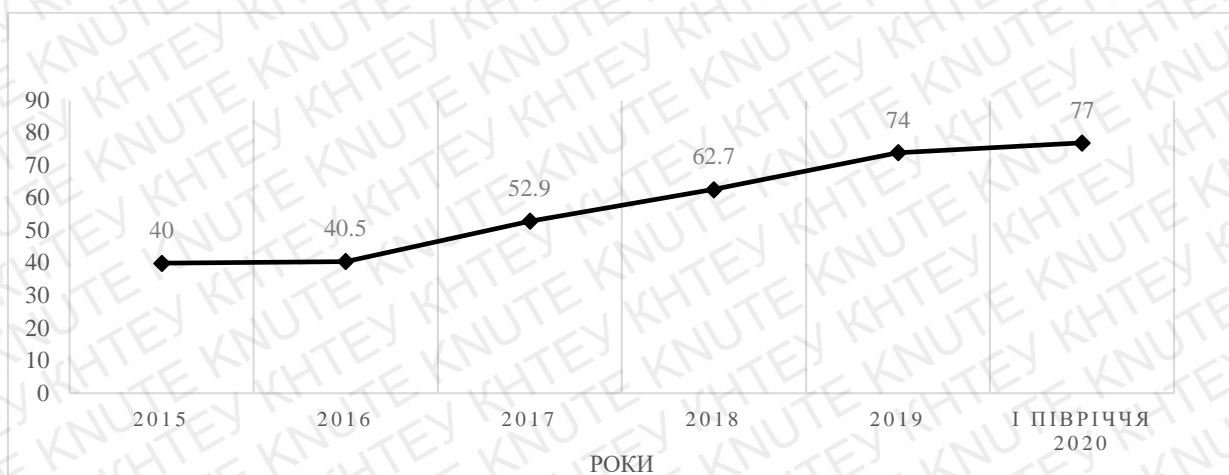

Рис. 2.5 Кількість електронних гарантів з електронними грошима за 2015 – I півріччя 2020 років, млн шт.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [17; 19; 23]

Отже, підсумовуючи вищесказане, бачимо тенденцію до збільшення електронних грошей, а в перспективі – зменшення обігу готівки та тіньової економіки. Для СЕП НБУ відсутня конкуренція з боку інших платіжних систем, контролюється центральним банком, оскільки надійність цієї платіжної системи не повинна викликати жодних сумнівів при використанні.

Розвиток електронних грошей та рівень їх використання залежить саме від держави. З боку держави необхідно створити умови для використання всіх переваг електронних грошей.

2.2 Аналіз використання банками електронних каналів збуту банківських продуктів

Використання ефективних каналів продажу (збуту) дає змогу підвищити рівень прибутковості банківських установ, поліпшити сервіс та зменшити витрати. Причому слід враховувати, що за допомогою збутових каналів банк не тільки реалізує банківські продукти, але й має «зворотній зв'язок» зі споживачами, що дає йому можливість постійно розширювати інформаційну базу щодо своїх клієнтів та їхніх потреб. У банківській сфері традиційно

основним каналом збуту вважають мережу власних відділень. Але з часом з'явилися технології, які дозволяють клієнтам скористатись послугами банку, не відвідуючи безпосередньо банк [29, с.111].

У роздрібному банківському бізнесі стабільно зростає популярність електронних каналів продажу банківських послуг, насамперед, через інтернет. Найбільші банки світу продовжують створювати підрозділи онлайн-обслуговування.

Перехід банків в цифрову епоху на практиці означає не лише розробку мобільних додатків і забезпечення віддаленого доступу до базових банківських послуг. На практиці це означає тотальну трансформацію банківської інфраструктури та зміну моделі управління банківською установою.

Банки все більше почали переходити на дистанційне обслуговування, особливо в період пандемії цей перехід прискорився. Банки закривають відділення в умовах автоматизації та роботизації програмних систем.

Підтвердженням цього є дані кількості структурних підрозділів банків України, що наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Кількість структурних підрозділів банків за 2016-01.07.2020 роки, шт.*

Банки	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.07.2020
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	595	510	503	503	496	456
АТ "Ощадбанк"	4547	3648	3205	2630	2327	2097
АТ "Укресімбанк"	102	83	65	61	60	60
АТ КБ "ПРИВАТБАНК"	2588	2240	2243	2021	1928	1750
АТ "УКРСИББАНК"	453	378	325	300	284	282

*Примітка: складено автором на основі джерел [30]

Банки взяли курс на розвиток онлайн-сервісів, тому відбувається тенденція закриття відділень банків. Згідно табл. 2.2 бачимо 5-ку банків України, які мають тенденцію до зменшення кількості структурних підрозділів, в тому числі і АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Банки останнім часом суттєво скорочують кількість власних відділень. Як бачимо, наприклад АТ «Ощадбанк» за останні 5 років зменшив кількість своїх відділень більше ніж в половину.

Варто згадати про необанк в Україні - Монобанк, який не має філій, всі послуги здійснюються за допомогою мобільних додатків. Відповіді на запитання користувачів надаються у програмах обміну миттєвими повідомленнями (Viber, Facebook, Telegram). Увага розробників монобанк зосереджена на відсутності величезної кількості документів, необхідних в інших банках, відсутності черг та обслуговування в будь-якому банкоматі [31, с.72].

Згідно офіційного сайту Монобанк, кількість клієнтів скоро досягне позначки 3 млн., було здійснено більше ніж 1 млрд покупок, витрачено 459 млрд. грн., та накопичено 1,4 млрд. кешбеку клієнтами даного банку.[32]

Клієнтам простіше використовувати віртуальні карти на своєму гаджеті або пластикові, не відвідувати відділення, не стояти в безкінечних чергах, а просто користуватися коштами на картці. Саме дані фактори прискорюють збільшення електронних грошей, відкриття нових електронних гаманців та зменшення готівки в обігу [32].

Електронні гроші, які були випущені станом на 01.01.2018 року представлені на рис. 2.6.. Національний банк не надає інформацію у розрізі компаній за обсягами операцій з грошима. Адже, наприклад, компанія GlobalMoney зареєстрована вже давно. І більшість клієнтів користуються електронними грошима, які емітовані раніше за 2017 рік. У 2016 році 97% від усього обсягу операцій з електронними грошима пройшло через GlobalMoney (2,9 млрд грн з 3,2 млрд грн) [33]

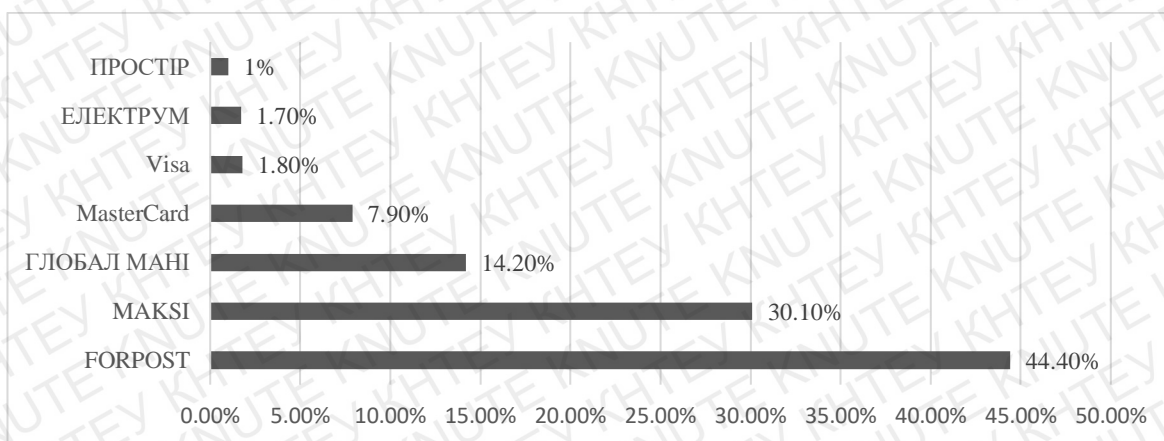

Рис. 2.6 Електронні гроші станом на 01.01.2018 року (за сумою випущених)*

*Примітка: складено автором на основі джерел [33]

Офіційно зареєстровані електронні гроші наведені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Обсяг випущених електронних грошей в 2017 році в розрізі банків та електронних гаманців*

Назва електронного гаманця	Емітент	Початок роботи	Обсяг випущених грошей у 2017 році
FORPOST	Альфа Банк	2017	26,6 млн. грн.
МАХІ	ТАСкомбанк	2009	18,1 млн. грн.
ГЛОБАЛ МАНІ	Банк «Глобус»	2009	8,5 млн. грн.
ЕЛЕКТРУМ	Укргазбанк	2017	1 млн. грн.

*Примітка: складено автором на основі джерел [33]

Отже, зазначимо, що клієнти все більше і більше переходять на користування інтернет-банкінгом. В Додатку Л та в Додатку М зазначено послуги банків, що входять до інтернет-банкінгу для фізичних та юридичних осіб відповідно. [34]

Інтернет-банкінг значно скорочує собівартість банківської операції, що дозволяє банкам надавати клієнтам послуги дистанційно. Клієнту потрібен лише доступ до Інтернету та захищений носій із ключем електронного цифрового підпису. Зазначимо, що лідерами ринку на жовтень 2019 року є «ПриватБанк», його Інтернет-банкінгом користується 9 млн чоловік. На другому місці ПУМБ – 911 тис. користувачів, далі йде Укрексімбанк – 851

тис., Альфа-банк – 560 тис. і замикає п'ятірку ОТП Банк – 437 тис. клієнтів. (рис. 2.7).

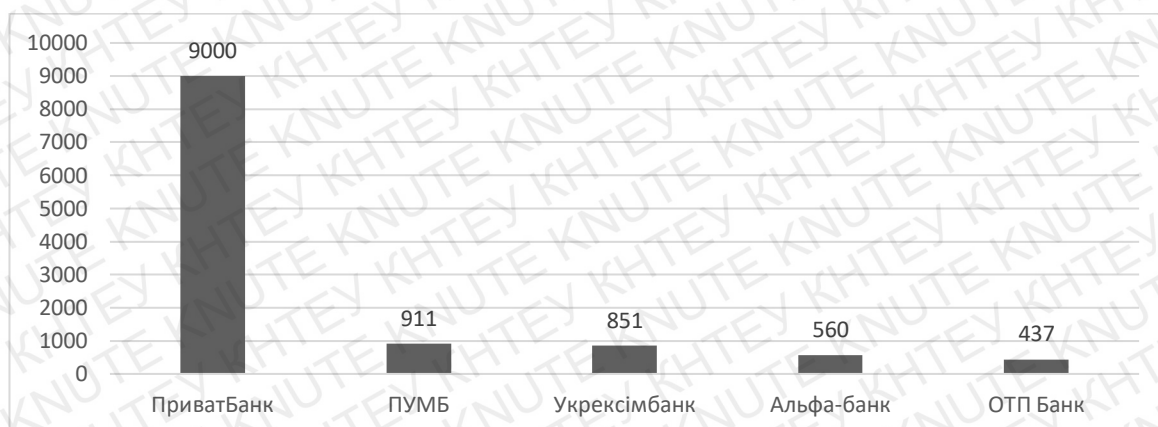

Рис. 2.7 Кількість користувачі Інтернет-банкінгом станом на жовтень 2019 року, тис.

*Примітка: складено автором на основі джерел [35, с.425]

Отже, слід зазначити, що використання Інтернету дозволяє уникнути зайвих витрат на встановлення нової системи, що робиться під час підключення клієнт-банку. Таким чином Інтернет-банкінгом мають змогу користуватися й фізичні особи. Перебуваючи вдома, можна здійснювати різноманітні платежі за послуги та придбані товари. Наразі, крім найпростіших операцій, у користувача Інтернету з'являється можливість отримувати й інші банківські послуги як-то: купівля-продаж цінних паперів, іноземної валюти, користування картковими рахунками. [35, с.425]

Розглянемо аналіз та новинки збутової політики декількох банків.

Спочатку розглянемо збутову політику «Приват24». Цілі збутової політики «Приват24»: надання клієнту банківських послуг в будь-який час, в необхідному обсязі; задоволення споживчого попиту; завоювання частки ринку. Доведення послуги до споживача – одне з найважливіших завдань, які вирішує служба маркетингу в «ПриватБанку». Канал збуту послуги «Приват24» є прямим, нетрадиційним, через мережу Інтернет. Додатки для смартфонів є безкоштовними, за їх допомогою можна виконувати будь-які фінансові операції в зручний час та швидкий спосіб незалежно від місця

перебування. Отже, АТ КБ «ПриватБанк» реалізує свої послуги «Приват24» на території України за допомогою веб-сайту та мобільних додатків. [35, с.426]

На звання Кращий інтернет-банк України за версією FinAwards 2020 могли претендувати банки, що надають клієнтам фізичним особам можливість дистанційного обслуговування on-line в Інтернет за допомогою технології інтернет-банк.

Третє місце в номінації за кращу онлайн-обслуговування отримав ПУМБ. Його інтернет-банкінг надає можливість управляти рахунками, картами, особистими фінансами 24/7, оплачувати послуги (мобільні, комунальні та ін.), Здійснювати банківські перекази і перекази за номером карти, погашати і управляти кредитами, розміщувати і керувати депозитом.

Другу позицію після переможця зайняв інтернет-банк УкрСиббанку, в якому крім таких же функцій, як і у попереднього номінанта, представлений контроль витрат і надходжень.

А звання «Кращий інтернет-банк» вже котрий рік поспіль отримує Приват24 від Приватбанку.[36]

Розглянемо новинку від АТ «Райффайзен банк Аваль».

Райффайзен Банк Аваль та Visa представили унікальний для українського ринку продукт для підприємців - клієнтів банку - Чат-бот Консьерж-сервіс Бізнес Банкінг. Цей сучасний консьерж-сервіс в форматі чат-бота для месенджерів, зараз доступний в Viber і Telegram. Чат-бот Райффайзен Бізнес може відповісти на будь-яке питання про використання платіжної картки та повідомить про переваги, доступних власникам карт Visa. Більш того, чат-бот може стати корисним у виконанні щоденних справ (зокрема, найняти клінінгову службу або терміново знайти няню для дитини) і навіть стати вашим персональним сомельє і допомогти сформувати персональну колекцію напоїв. Всі ці послуги доступні для підприємців - клієнтів Райффайзен Банку Аваль, що є держателями платіжних карт Visa. [37]

Серед банківських установ України, які протягом останніх років здійснюють активний інноваційний розвиток, слід виокремити: АТ КБ

“Приватбанк”, АТ “Райффайзен Банк Аваль”, АТ “Ощадбанк”, АТ “Укрексімбанк”, АТ “Укрсоцбанк”, АТ “Альфа-Банк”, АТ “ОТП Банк”.[38, с.133]

Українські банки пропонують використовувати смартфони не тільки для оплати товарів і послуг, але й для прийому платежів. Мобільний еквайринг для бізнесу пропонують два українські банки – «Райффайзен Банк Аваль» (PayMeUkraine) і «ПриватБанк» (iPay). Обидва банки випускають картрідери, які приєднуються до смартфона за допомогою роз’єму для навушників. У комплекті зі спеціальним додатком пристрої дозволяють кур’ерам, таксистам і невеликим торговим точкам приймати до оплати пластикові картки.[24, с.79]

АТ «Райффайзен Банк Аваль» є учасником наступних платіжних систем:

1. Національна платіжна система “Український платіжний простір” (НПС “ПРОСТІР”)
2. Visa International Service Association
3. Mastercard International Inc
4. Аваль-Експрес
5. Western Union
6. Meest [39].

Розглянемо, які послуги електронними каналами пропонує банк з іноземним капіталом АТ «Райффайзен Банк Аваль»:

Банк впровадив систему «Райффайзен Бізнес Онлайн» – це система дистанційного банківського обслуговування рахунків через мережу Інтернет, що дозволяє клієнтам керувати поточними рахунками з будь-якої точки світу [40].

АТ «Райффайзен Банк Аваль» надає наступні послуги електронними каналами:

- Сервіс «Онлайн-виписка по картковому рахунку, блокування/розблокування платіжної картки»

- Мобільний банкінг — це зручний сервіс для власників карткових рахунків, що дозволяє контролювати рух коштів за допомогою мобільного телефону.

- Оплата комунальних рахунків через інтернет

-Електронні квитки та інші [40].

Переваги даної системи наведені в табл. 2.3

Таблиця 2.3

Переваги системи «Райффайзен Бізнес Онлайн»*

№ з/п	Перевага	Особливості
1	Керування рахунками всіма	Система «Райффайзен Бізнес Онлайн» дозволяє контролювати через мережу Інтернет всі поточні рахунки клієнта, відкриті в Банку (за виключенням карткових рахунків)
2	Розгорнуті функціональні можливості	Система «Райффайзен Бізнес Онлайн» дозволяє вести довідники контрагентів, здійснювати платежі в національній та іноземній валютах, формувати випуску;
3	Обслуговування	Клієнт може керувати рахунком із власного комп'ютера або ноутбука, не виходячи з офісу, – це допомагає економити кошти та не витратити час на візити до банку;
4	Цілодобовий доступ	Система «Райффайзен Бізнес Онлайн» доступна клієнтам 24 години на добу 7 днів на тиждень (операційний час з 09:00 до 17:00; для зарахування заробітної плати операційний час до 19:00)
5	Взаємодія з бухгалтерськими програмами	Дозволяє експортувати виписки з системи «Райффайзен Бізнес Онлайн» та імпортувати платежі з бухгалтерської програми до системи «Райффайзен Бізнес Онлайн»
6	Контроль фінансових потоків	Можливість контролювати фінансові потоки своїх філій, дочірніх компаній за допомогою системи «Райффайзен Бізнес Онлайн»
7	Абсолютна безпека	Система містить механізм електронного цифрового підпису (ЕЦП) фінансових документів для захисту інформації
8	Контроль руху коштів за допомогою послуги «sms (e-mail)-інформування»	Додаткова безпека розрахунків; «sms-авторизація» – розроблена з метою підвищення рівня безпеки при роботі з системою «Райффайзен Бізнес Онлайн»
9	Фінансово вигідно	Економія фінансових витрат на проведення платіжних доручень

*Примітка: розроблено автором на основі джерела[40]

Тарифну модель АТ «Райффайзен Банк Аваль» "ONmoney" для використання електронних грошей наведено В Додатку II [41].

Таким чином, основними завданнями системи електронних платежів мають бути: – задоволення потреб економіки, що реформується та постійно змінюється; – вдосконалення кредитно-монетарної політики, яку проводить НБУ, завдяки отриманню оперативної та точної інформації про переміщення грошових коштів і стан кореспондуючих рахунків; – мінімізація часу на виконання міжбанківських розрахунків та на обіг грошових коштів; – високий рівень безпеки міжбанківських розрахунків; – високий рівень внутрішнього бухгалтерського обліку і контролю. [42, с. 71]

У підсумку матимемо низку важливих економічних результатів, а саме:

- збільшення питомої ваги безготівкових розрахунків платіжними картками у сфері торгівлі та послуг порівняно з розрахунками готівкою;
- розширення інфраструктури приймання платіжних карток;
- збільшення надходжень у місцеві та державний бюджети за рахунок повнішого оподаткування суб'єктів господарювання та фізичних осіб (за безготівкового обслуговування різко зменшуються можливості для приховування доходів);
- зменшення зловживань у сфері торгівлі та послуг;
- зниження витрат на касові операції, інкасацію, транспортування зберігання готівки тощо;
- скорочення витрат на виробництво банкнот і монет та підтримку готівкового обігу;
- зменшення тіньового бізнесу.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід використання електронних грошей

Якщо розглядати ринок електронної комерції з точки зору форм платежів, то не можна не відзначити, що саме в даному секторі можна найшвидше та ефективно впроваджувати новинки, пов'язані з комп'ютерними технологіями, а так як електронні гроші і криптовалюта тісно пов'язані з комп'ютеризацією, то саме в даному секторі можна спостерігати адекватну динаміку популярності тієї чи іншої форми платежів. Абсолютно очевидно, що довгий час розрахунки за допомогою пластикових карт лідирували серед різних способів платежів, однак, крім пластикових карт існують і інші альтернативні способи платежів, аналіз яких представляє інтерес з точки зору використання в секторі Інтернет-торгівлі [43].

На думку більшості економістів, найбільші країни стоять на порозі тенденції до скорочення готівкового платежу в сторону безготівкового, що продовжить стимулювати зростання різних способів безготівкового розрахунку. Якщо торкатися окремо електронних гаманців, то сама ідея анонімності розрахунків є досить актуальною для користувачів, які намагаються максимально конфіденційно вести свою активність в мережі Інтернет, а в тому числі і в електронній комерції. Таким чином, якщо готівковий оборот буде скорочуватися, то єдиною високорозвиненою альтернативною формою розрахунків зі збереженням конфіденційності будуть електронні гаманці і криптовалюта. Більш того, відсутність комісій і простота в поводженні з електронними гаманцями, а також відсутність залежності від посередників в особі банківських організацій, в сукупності з мінімальними транзакційними і тимчасовими витратами продовжать стимулювати

споживачів переходити на електронну форму розрахунків за допомогою електронних платіжних систем і електронних грошей [43].

Окремо слід виділити розвиток електронних грошей в Республіці Білорусь. Національний банк Республіки Білорусь почав регулювання операцій з електронними грошима в Республіці Білорусь в 2000 році.

Проаналізуємо операції з електронними грошима, емітованими банками Республіки Білорусь протягом 2015-2019 роки на рис. 3.1 та Додатку П.

Розглянемо суму емітованих електронних грошей на рис. 3.1.

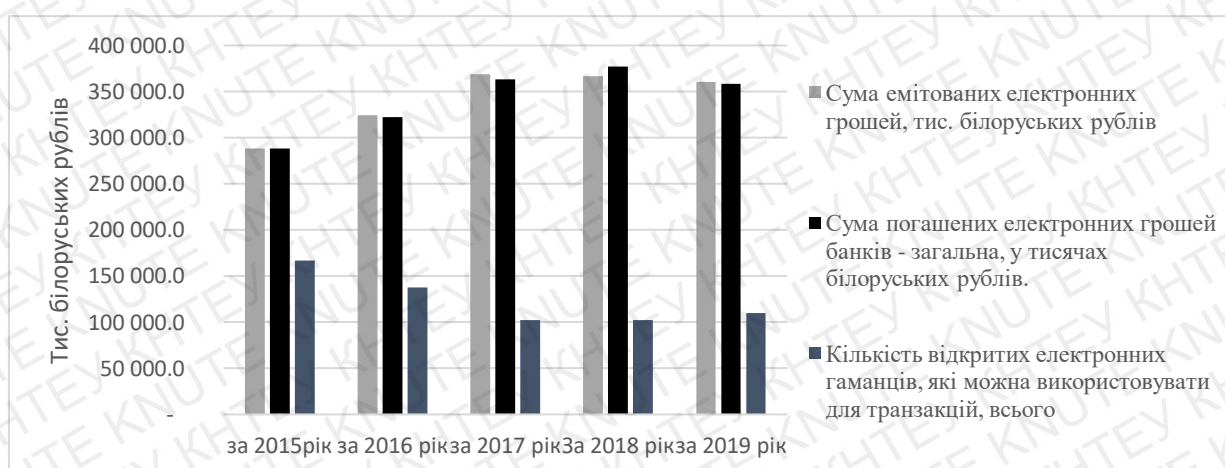

Рис. 3.1 Операції з електронними грошима за 2015- 2019 роки*

*Примітка: складено автором на основі джерел [44]

Сума емітованих електронних грошей порівняно з 2015 роком зросла (на 72323,80 тис. білор. руб.), але порівнюючи 2019 з 2018 роком бачимо, що даний показник зменшився на 5 951,9 тис. білор. руб. (див. рис. 3.1).

Для повноти інформації необхідно зазначити, що операції з електронними грошима на території Республіки Білорусь здійснюються відповідно до норм: Банківського кодексу Республіки Білорусь [45] та Правил здійснення операцій з електронними грошима, затверджених постановою Правління Національного банку Республіки Білорусь від 26 листопада 2003 № 201 [46].

Щоб зробити висновок, наскільки країни ведуть правильну політику до збільшення обсягів електронних грошей та зменшення обігу готівки необхідно

розглянути агрегати грошової маси M0 та M2 та відношення грошового агрегату M0 до M2.

Спочатку розглянемо Республіку Білорусь. В табл. 3.1 наведені грошові агрегати M0 та M2 даної країни, та їх відношення.

Таблиця 3.1

Грошові агрегати Республіки Білорусь M0 та M2 та їх співвідношення 2017-2020 р.р.*

Період	Грошовий агрегат M0, білор.руб. млн.	Грошовий агрегат M2, білор.руб. млн.	Відношення M0 до M2, %
2017 рік	2213,96	12795,81	17,30
2018 рік	2991,56	16898,87	17,70
2019 рік	3708	21523	17,23
I півріччя 2020 року	4114	21767	18,90

*Примітка: складено автором на основі джерел [47]

Згідно таблиці 3.1 бачимо, що в порівнянні з 2017 роком в 2018 обсяг грошових агрегатів M0 та M2 зріс на 777,6 млн. білор. руб. та 4103,06 млн. білор. руб. відповідно, що в відсотковому відношенні становить 35,12% та 32,06%.

В порівнянні з 2018 роком в 2019 році маємо наступну тенденцію: грошовий агрегат M0 збільшився на 716,44 млн. білор. руб. та на 23,95%, грошовий агрегат M2 збільшився на 4624,13 млн. білор. руб. та на 27,36%.

Згідно таблиці бачимо, що відношення агрегатів станом на I півріччя має найбільший показник, а це свідчить про те, що в країні збільшується частка готівкових грошей.

Саме центральні банки країн є монетарними регуляторами, а значить саме від політики даних органів може залежати подальша тенденція розвитку електронних грошей. Одним з найбільш яскравих показників політики ЦБ може виступати грошова маса і грошові агрегати M0 і M2, які відображають кількість готівки грошових коштів в обороті і грошових коштів на рахунках нефінансових, фінансових не кредитних організацій і рахунках фізичних осіб. Для найбільш глибокого вивчення даної проблеми представлена динаміка

частки готівкових коштів в обороті M0, в загальному обсязі грошових коштів M2 [43].

Електронні гроші є новою формою грошей і, швидше за все, стануть найбільш популярним засобом розрахунку в короткостроковій перспективі, що буде реалізовано за рахунок актуальних і майже повністю скоєних і безпечних технологій, які поширюються високими темпами як самими електронними платіжними системами, так і компаніями, і споживачами, які є активними користувачами електронних грошей і електронних гарантів.

Розглянемо відношення агрегатів M0 та M2 в Польщі. В табл. 3.2 наведено відношення вищезазначених агрегатів по Польщі.

Таблиця 3.2

**Грошові агрегати Польщі M0 та M2 та їх співвідношення
за 2017-2020 р.р.***

Період	Грошовий агрегат M0, польськ.зл. млн.	Грошовий агрегат M2, польськ.зл. млн.	Відношення M0 до M2, %
2017 рік	243098	1303824	18,65
2018 рік	292144	1428234	20,45
2019 рік	303892	1530381	19,86
I півріччя 2020 року	318726	1721512	18,51

*Примітка: складено автором на основі джерел [48]

Згідно таблиці 3.2 бачимо, що в порівнянні з 2017 роком в 2018 обсяг грошових агрегатів M0 та M2 зріс на 49046 млн. польськ. зл. та 124410 млн. польськ. зл. відповідно, що в відсотковому відношенні становить 20,18% та 9,54%. В порівнянні з 2018 роком в 2019 році маємо наступну тенденцію: грошовий агрегат M0 збільшився на 11748 млн. польськ. зл. та на 4,02%, грошовий агрегат M2 збільшився на 102147 млн. польськ. зл. та на 7,83%.

Згідно таблиці бачимо, що відношення агрегатів станом на I півріччя має дещо менший показник, аніж в попередніх періодах. Дані значення свідчать про те, що в країні зменшується частка готівкових грошей, що в подальшому може призвести до збільшення частки електронних грошей в країні.

Для порівняння розглянемо відношення грошового агрегату М0 до М2 в Україні (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Грошові агрегати України М0 та М2 та їх співвідношення
за 2017-2020 р.р.***

Період	Грошовий агрегат М0, млн. грн.	Грошовий агрегат М2, млн. грн..	Відношення М0 до М2, %
2017 рік	321487	1170036	27,48
2018 рік	364753	1224887	29,78
2019 рік	359460	1329000	27,05
І півріччя 2020 року	448442	1575519	28,46

*Примітка: складено автором на основі джерел [49]

Згідно таблиці 3.2 бачимо, що в порівнянні з 2017 роком в 2018 обсяг грошових агрегатів М0 та М2 зріс на 42965 млн. грн. та 54851 млн. грн. відповідно, що в відсотковому відношенні становить 13,36% та 4,69%.

В порівнянні з 2018 роком в 2019 році маємо наступну тенденцію: грошовий агрегат М0 зменшився на 5293 млн. грн. та на 1,45%, грошовий агрегат М2 збільшився на 104113 млн. грн. та на 8,5%.

Бачимо, що відношення агрегатів станом на І півріччя 2020 року в Україні за останні три роки має не найменше значення, а отже можемо сказати, що частка готівкових грошей коливається в сторону збільшення. Станом на І півріччя дана частка становить 28,46 %.

На основі побудованих таблиць про грошові агрегати на рис. 3.2 продемонструємо відношення грошових агрегатів по трьох країнах.

Отже, зробимо висновок на основі порівняння відношення грошових агрегатів М0 та М2 трьох країн. Бачимо, що за всі періоди порівняння даного відношення найбільший показник завжди в Україні. Це свідчить, в першу чергу, що готівкових грошей в Україні більше, ніж в Республіці Білорусь та Польщі. Таким чином, Україні необхідно провести комплекс дій щодо зниження готівки в обігу, а в перспективі і зменшення тіньової економіки.

Оскільки рівень обігу в країні та рівень тіньової економіки тісно пов'язані між собою.

Рис. 3.2 Відношення грошових агрегатів по трьох країнах за 2017 – 2020 роки*, %

*Примітка: складено автором на основі джерел [47,48,49]

Розглядаючи досвід використання електронних грошей в Польщі необхідно звернути увагу на нормативно-правове регулювання обігу електронних грошей в цій країні.

Основні нормативно-правові акти, що регулюють операції з електронними грошима в Польщі та їх характеристику наведено в табл. 3.4.

Здійснивши аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування електронних грошей у Польщі, можна зробити висновок, що на законодавчому рівні функціонування електронних грошей є більш підкріплене нормативно-правовими актами, аніж в Україні, що забезпечує більш активний розвиток у Польщі. Однак головним питанням для обох держав залишається створення та підтримка безпечного середовища функціонування електронних грошей, наслідком чого наступним кроком для забезпечення подальшого розвитку даної сфери є прийняття певних нормативно-правових актів, що визначали б відповідальність за скоєння неправомірних дій у середовищі функціонування електронних грошей. [53, с.80].

**Нормативно-правове забезпечення функціонування електронних грошей
у Польщі [53, с. 79-80]**

№ з/п	Нормативні документи	Основні питання, що регулюють нормативні документи
1	Закон «Про електронні платіжні інструменти» (Ustawa o elektronicznych instrumentach platniczych) [50]	Регулює здійснення банківських електронних послуг, встановлює принципи створення, організації, діяльності, нагляду та ліквідації організації електронних грошей.
2	Закон «Про надання послуг за допомогою електронних засобів» (Ustawa o swiadczeniu uslug droga elektroniczna) [51]	Визначає обов'язки та відповідальність особи, яка надає послуги за допомогою електронних засобів.
3	Закон «Про охорону баз даних» (Ustawa o ochronie baz danych) [52]	Визначає основні умови охорони баз даних.

У Сполучених Штатах електронні гаманці, такі як PayPal, є другим найбільш поширеним платіжним методом серед американських споживачів. До 2021 року саме e-wallets стануть найпопулярнішим способом оплати (46%) в країні, потім серед американців будуть кредитні карти, банківські перекази, кредитні картки з відкладеним платежем і дебетові карти. Згідно з прогнозом, до 2021 року на електронні гаманці припадатиме 45,9% ринку [54].

Для порівняння, ринок, що розвивається найшвидше - Південна Америка - зростає в середньому на 19% в рік, Азіатсько-Тихоокеанський регіон - на 12%, Європа, Середній Схід і Африка - на 10% [54].

У США в 2000 році був прийнятий універсальний закон про грошові послуги «Uniform Money Services Act» [55], який є ключовим нормативно-правовим актом у сфері регулювання обігу електронних грошей, їх обігу та діяльності операторів електронних розрахунків як на федеральному рівні, так і на рівні штатів [56, с. 115].

Таким чином, з огляду на зарубіжний досвід, бачимо, що Україна має досить високі показники обігу готівки, в порівнянні з сусідніми країнами:

Республіка Білорусь та Польща, тому вважаємо за можливе рекомендувати Україні переглянути законодавчо-нормативну базу щодо регулювання обігу електронних грошей, а також вжити заходів щодо зменшення обігу готівки, а в перспективі щодо мінімізації тіньової економіки.

3.2 Перспективи розвитку електронних грошей в Україні

Впровадження електронних грошей в нашій державі, звісно, є прогресивним кроком, проте актуальним залишається питання щодо чіткої нормативної бази, яка була б заснована на кращому міжнародному досвіді та враховувала б захист прав споживачів, обов'язковість державного нагляду та мінімізацію усіх ризиків, пов'язаних із користуванням платіжними системами електронних грошей.

Національний банк України на своєму офіційному сайті 14 вересня 2020 року зазначив, що регулювання ринку електронних грошей стане прозорішим.[57]

А саме, серед найважливіших змін, що передбачено новими правилами виділено наступні:

- необхідність ідентифікації користувачів електронних грошей, тобто банки повинні будуть здійснювати засоби щодо перевірки користувачів електронних грошей – проведення ідентифікації та верифікації клієнтів, які відкривають електронні гаманці.

Тобто одним з наслідків впровадження е-гривні стане посилення контролю держави за фінансовими розрахунками, якщо платежі з е-гаманців будуть не анонімними, а тільки після ідентифікації його власника. Ідентифікація кожного користувача цифрової валюти дозволить робити те, що зараз неможливо здійснити під час готівкових розрахунків, – відстежувати всі транзакції. Це може відлякати від е-гривні тих українців, які цінують анонімність своїх операцій. Але зможе зменшити обсяг тіньової економіки в країні [58].

- перекази з використання електронних грошей мають супроводжувати інформацію про платника та отримувача. Цього вимагає Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню зброї масового знищення», що набрав чинності 28 квітня 2020 року. [57]

- установлення нових лімітів для операцій з електронними грошима, зазначається, що на електронному гаманці можуть зберігатися наступні максимальні суми: на поповнюваному електронному гаманці – 400000 грн., на непоповнюваному – 5000 грн.

- посилення вимог до банків-емітентів електронних грошей з приводку контролю за діяльністю комерційних агентів [57].

- Підвищення рівня захисту прав користувачів електронних грошей. Вищезазначені норми містяться в Постанові Правління Національного банку України від 11 вересня 2020 року № 133 "Про затвердження Змін до Положення про електронні гроші в Україні". Вона набирає чинності з 15 вересня 2020 року [59].

Всі ми, як користувачі банківськими продуктами, зацікавлені в зменшенні комісії на приймання та відправку платежів, можливість сплачувати борг та користуватись своїми коштами 24 години на добу 7 днів на тиждень, використовуючи при цьому лише комп'ютер чи мобільний телефон.

Тому вважаємо, що в цілому електронні гроші є позитивом, і за ними майбутнє. За умови дотримання всіх засобів безпеки з нашого боку зберігання електронних грошей дійсно є безпечним. Україна досить обережно підходить до впровадження електронних грошей, і подекуди це проявляється або в недостатності, або взагалі у повній відсутності правового регулювання.

Перспективи для розвитку ринку електронних грошей в Україні є, і вони очевидні. Обсяги обороту готівки в економіці України все ще знаходяться на дуже високому рівні. Це викликано як високим рівнем тіньової економіки (повністю готівковий оборот), так і низьким рівнем фінансової і банківської

інклюзії серед українців. Існує багато питань «чому?», Але результат один - більше 40% українців не мають рахунків в банках (або не користуються ними), відчують недовіру до банків і не мають достатньо внутрішніх і зовнішніх мотиваторів переходити до cashless. [60].

Електронні гроші є новою формою грошей і, швидше за все, стануть найбільш популярним засобом розрахунку в короткостроковій перспективі, що буде реалізовано за рахунок актуальних і майже повністю скоєних і безпечних технологій, які поширюються високими темпами як самими електронними платіжними системами, так і компаніями, і споживачами, які є активними користувачами електронних грошей і електронних гаманців [43].

Діяльність банків є ризикованою, а тому держава по відношенню до них впровадила своєрідний «механізм публічного страхування» – Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Отже, якщо банк визнають неплатоспроможним, його вкладникам здійснюють відшкодування у граничному розмірі 200 000 грн [61]. От тільки не ясно, яким чином зможуть повернути свої кошти користувачі електронних грошей. Для того, аби зробити висновок про те, чи буде забезпечено відшкодування шкоди достатньо звернути увагу на те, що у статті 2 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» вкладом є «кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку, включаючи нараховані відсотки на такі кошти» [62]. Оскільки у визначенні вкладу взагалі не передбачено існування такої форми грошей як електронні, то зрозуміло, що банк не дає клієнтам жодних гарантій щодо забезпечення відшкодування останніх.

Тому необхідно державі звернути увагу на забезпечення відшкодування електронних грошей.

Необхідно підкреслити, що зараз в Україні найбільш інноваційно-активними банками вважаються «ПриватБанк», «Райффайзен банк Аваль», «Альфа -Банк», «ОТП Банк», які вже більше десятиріччя виділяються поміж

інших банків наданням інноваційних продуктів, зокрема SMS -банкінгу та Інтернет –банкінгу.

Поступове зниження частки готівкового обігу на користь безготівкового в тому числі з використанням електронних грошей потребує удосконалення економічних, правових і соціальних стимулів розвитку безготівкових розрахунків. Впровадження інноваційних технологій та удосконалення дистанційних каналів обслуговування є одними з пріоритетних напрямів діяльності банківських установ [63, с.254].

Найбільш цікавими перспективними банківськими інноваціями, які запроваджені за кордоном й могли б бути започатковані в Україні, а саме в АТ «Райффайзен банк Аваль», можуть бути:

1. Депозитний проект SmartyPig від WestBank (Великобританія), який побудований за принципом соціальної мережі, де треба зареєструватися, виставити цілі, на які призначено вклад, запросити друзів. Такий вклад носить дуже конструктивний характер – людині прищеплюється звичка постійно усвідомлювати свої потреби та визначати способи їх досягнення.

2. Проект Keep the change від Bank of America, згідно з яким банк у процесі покупки округлює суму, а різницю залишає клієнту на окремому ощадному рахунку.

3. IBC Bank (Канада), що пропонує своїм клієнтам нову кредитну карту – «Кобренд» у співробітництві з відомою мережею ресторанів Tim Hortons. При здійсненні покупки або оплати рахунку в ресторані клієнт обирає потрібну йому кнопку і проводить платіж [64, с.62].

На нашу думку, досить доречним було б запровадження Депозитного проекту, беручи за увагу, проект SmartyPig від WestBank (Великобританія) [65] в АТ «Райффайзен банк Аваль». Назвімо цей проект «Накопи на мрію з Райф». Даний проект можна створити як окрему вкладку в мобільному додатку «Райффайзен онлайн», де буде відкритий окремий депозитний рахунок. Користувачу потрібно буде створити цілі заощаджень.

Наступним кроком необхідно зробити, наприклад, суму щомісячного внеску, що повторюється. Саме ця сума буде списуватись з звичайного поточного рахунку та накопичуватись на депозитному.

Також необхідно буде Банку забезпечити доступ до цього рахунку 24/7.

В подальшому, як бонус, можна впровадити запрошення для друзів. За кожне приєднання друга до даної програми буде користувачу нараховуватись певний відсоток.

Звісно, з огляду на вищезазначене, для Банку потрібно буде задіяти програмне забезпечення для створення даної вкладки.

Але, на нашу думку, даний проект буде досить привабливим для клієнтів, що в перспективі для Банку принесе новий прибуток та нових клієнтів.

Варто зазначити, що зараз АТ «Райффайзен банк Аваль» прогресує в автоматизації та роботизації процесів. Все більше транзакцій виконуються так званими роботами, в той час йде скорочення працівників та заміщення.

Але якщо розглядати АТ «Райффайзен банк Аваль», то на сайті зовсім нічого не можна знайти з приводу випуску електронних грошей банком. Тому, беручи до уваги Правила використання електронних грошей на базі наперед оплачених карток міжнародних платіжних систем Visa та MasterCard [66], що оприлюднив на своєму сайті ПАТ «ПУМБ» хочемо запропонувати АТ «Райффайзен банк Аваль» створити та розмістити для ознайомлення на своєму сайті також Правила, де буде описано загальні положення випуску електронних грошей, облік електронних грошей, операції з електронними грошима, забезпечення безперебійності роботи роботи та безпеки. На нашу думку, дані правила будуть цілком доречні, адже АТ «Райффайзен банк Аваль» використовує платіжні системи MasterCard, Visa для здійснення операцій з електронними грошима.

Для розвитку електронних грошей в Україні необхідно підвищити фінансову грамотність населення.

Зменшення обігу готівки в країні також призведе до розвитку електронних грошей в Україні.

Дослідження говорять про те, що в Україні стрімко зростає використання електронних грошей, але до рівня європейських країн ще далеко. Це пов'язано з тим, що в Україні немає належного правового регулювання щодо легалізації таких електронних систем. Перспектива розвитку електронних грошей в Україні є складною справою, оскільки цей засіб платежу сьогодні ще не має правового підґрунтя для свого існування та пов'язаний з великою кількістю питань із боку користувачів [67, с.660].

В Таблиці 3.2 наведено пропозиції щодо регулювання законодавчо-нормативної бази електронних грошей на основі міжнародного досвіду.

Таблиця 3.2

Пропозиції щодо покращення законодавчо-нормативної бази регулювання електронних грошей в Україні на основі міжнародного досвіду [68]

Норма регулювання	Пропозиція
Хто має право емітувати електронні гроші	Дозволити випуск електронних грошей банкам та іншим суб'єктам господарювання, так званим операторам електронних грошей.
Кваліфікаційні вимоги	Для отримання дозволу на випуск електронних грошей оператори повинні відповідати вимогам щодо мінімального розміру статутного капіталу, власних коштів та ділової репутації, які, однак, повинні бути суттєво спрощеними, порівняно із вимогами щодо створення банку.
Види платіжних послуг	Для операторів електронних грошей випуск, обіг і погашення електронних грошей та пов'язані з ними платіжні послуги повинні бути виключним видом господарської діяльності.

А також, на нашу думку, необхідно запровадити певний закон, який забезпечував би охорону баз даних.

- Необхідно переглянути тарифні плани щодо переказів електронних грошей, адже суспільство хоче якнайменше витратити грошей за комісійні послуги і т.д.

Отже, використання електронних грошей значно полегшує життя, оскільки з їх допомогою можна здійснювати миттєві перекази грошей на будь-який рахунок, легко відстежувати та аналізувати свій фінансовий стан і обсяг обігових коштів та заощаджень, які залишаються на рахунку. Таким чином, упровадження і використання електронних грошей має розглядатись як перспектива розвитку рівня персональних банківських послуг та як найпоширеніший спосіб безготівкових розрахунків для дуже великої кількості людей, а виважена правова регламентація їх використання з боку держави є пріоритетним напрямом у їхньому становленні.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто стан та перспективи розвитку електронних грошей в Україні.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки:

1) Електронні гроші - одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. [6]

2) Розкрито класифікацію електронних грошей та визначено, які ж функції вони виконують. Електронні гроші виконують ті ж самі функції, що й звичайні готівкові гроші, тобто функції засобу обігу, засобу платежу, міри вартості, засобу нагромадження та функцію світових грошей. Електронні гроші є порівняно новим засобом платежу в Україні.

3) Розглянуто основні переваги та недоліки електронних грошей. Зазначено, що переваги все таки переважають. Серед них можна виділити наступні: можливість роботи в режимі on-line для платника та одержувача коштів, зменшується контакт людей з готівкою — потенційно небезпечним переносником шкідливих бактерій. можливість здійснити необхідний грошовий переказ перебуваючи в будь-якій точці планети, та інші. Проте, на нашу думку основними недоліками є мінімальний правовий контроль за здійсненням діяльності електронних систем платежів з боку держави та ризику шахрайства.

4) Розглянуто динаміку та структуру Системи електронних платежів в Україні. З'ясовано, що учасниками станом на I півріччя 2020 року є 75 банків. У 2019 році, якщо порівняти з 2018 роком, банки-емітенти збільшили обсяг випущених електронних грошей – майже у 2,5 рази (на 119,7 млн грн) кількість електронних гаманців станом на той же період становила 77.

5) Випуск електронних грошей в Україні мають право здійснювати лише банки. Розглянуто перелік банків, які випускають електронні гроші.

6) Зроблений аналіз використання банками електронних каналів збуту. Виявлено, що в Україні відбувається досить стрімка тенденція до зменшення кількості відділень банків та перехід банків на дистанційне обслуговування. А отже, банки все більше послуг надають дистанційно. Визначено, які основні послуги пропонують банки в інтернет-банкінгу для фізичних та юридичних осіб.

7) Розглянуто зарубіжний досвід використання електронних грошей на прикладі Республіки Білорусь та Польщі. Визначено відношення грошових агрегатів M0 до M2 та визначено наскільки зменшується обіг готівки в інших країнах. Виділено основні нормативно-правові документи, які регулюють обіг електронних грошей зарубіжних країн.

З метою розвитку електронних грошей в Україні було розроблено наступні пропозиції:

- Звернути увагу державі на забезпечення електронних грошей;
- Запровадити нові банківські інновації, спираючись на зарубіжний досвід;
- Дозволити випуск електронних грошей банкам та іншим суб'єктам господарювання, так званим операторам електронних грошей.
- Слід підвищувати фінансову грамотність населення, тоді буде більше довіри до банків та до інновації. Згодом і пришвидшиться перехід до електронних грошей;
- Підкріпити законодавчо-нормативну базу новими законопроектами щодо регулювання та випуску електронних грошей;
- Зменшити обіг готівкових грошей, що призведе до мінімізації тіньової економіки.
- Необхідно переглянути тарифні плани щодо переказів електронних грошей, адже суспільство хоче якнайменше витратити грошей за комісійні послуги і т.д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сахаров П.О. Окремі аспекти обліку електронних грошей та особливості проведення їх аналізу та аудиту у банках. *Економіка і суспільство*. 2017. №9. С. 1192-1197.
2. Батракова Т.І. Проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. *Економіка і суспільство*. 2016. №7. С. 702-706.
3. Алексеєнко М.Д. Електронні гроші та розвиток грошових розрахунків. *Економічні науки: збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Черкаси, 2013. № 33(2). С. 12-17..
4. Шлапко Т.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід правового регулювання обігу електронних грошей. *Правові горизонти*. 2017. № 5(18). С. 113-119.
5. Михальський Ю. А. Сучасний погляд на електронні гроші та їх обіг в Україні. *Форум права*. 2016. №3. С.181-185.
6. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення: 25.04.2020).
7. Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Ліпський Р. В. Електронні гроші: сутність, класифікація та облікове відображення. *Ефективна економіка*. 2019. №6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/37.pdf
8. Семенець А.П. Бухгалтерський облік та контроль електронних грошей: організація і методика: автореф. дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук: спец: 08.00.09. Житомир, 2017. 23 с.
9. Про електронні гроші в Україні: Положення Національного банку України від 04.11.2010 р. № 481. Дата оновлення: 15.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>. (дата звернення: 25.04.2020).
10. Мельниченко О. В. Теоретичні засади електронних грошей. *БізнесІнформ*. 2013. №8. С.284-290.

11. Петрофанова К. Р. Порівняльна характеристика електронних, готівкових та безготівкових грошей. *Проблеми законності*. 2017. № 139. С. 86-94.
12. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV. Дата оновлення: 16.10.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.11.2020).
13. Щодо започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЕС та 2006/48/ЕС і скасовує Директиву 2000/46/ЕС: Директива 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради від 16.09.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a18 (дата звернення: 25.04.2020).
14. Шишкова Н. Л., Електронні гроші: сутність та проблеми використання в Україні. *Економічний вісник*. 2017. №4. С. 39-51.
15. Система електронних платежів (СЕП). URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53859 (дата звернення: 01.10.2020).
16. Ситник І.П. Сучасний стан та перспективи розвитку системи електронних платежів Національного банку України. Гроші, фінанси і кредит. 2019. №2. С. 223-227.
17. Звіт з оверсайта платіжних систем 2018 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2018.pdf?v=4 (дата звернення 01.10.2020).
18. Факти та цифри 2019 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/sep-fakti-ta-tsifri-2019-rik> (дата звернення 01.10.2020).
19. Річний звіт 2017 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2017-rik> (дата звернення 01.10.2020).
20. У 2019 році СЕП щоденно обробляла близько 1,5 млн платежів на суму 130 млрд грн. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2019-rotsi-sep>

[schodenno-obroblyala-blizko-15-mln-platejiv-na-sumu-130-mlrd-grn](#) (дата звернення 01.10.2020).

21. Платіжний баланс. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123529&cat_id=123512 (дата звернення 07.11.2020).

22. Дані статистики зовнішнього сектору. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external> (дата звернення 07.11.2020).

23. Аналіз платіжного ландшафту України. URL: <https://news.dtkr.ua/finance/bank-system/53729> (дата звернення: 01.10.2020).

24. Безмовна монета: чому електронні гроші перебувають у тіні банківських карток. Що заважає розвитку електронних грошей в Україні. URL: <https://www.ukrcard.com.ua/pro-kompaniyu/novini-ta-pres-relizi/mi-u-zmi/313-bezmovna-moneta-chomu-elektronni-groshe-perebuyayut-u-tini-bankivskih-kartok-shcho-zavazhae-rozvitku-elektronnih-groshej-v-ukrajini> (дата звернення: 01.10.2020).

25. Огляд ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури України за 2018 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-rinku-platijnih-kartok-ta-platijnoyi-infrastrukturi-ukrayini-za-2018-rik> (дата звернення: 07.11.2020).

26. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, I півріччя 2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-i-pivrichchiya-2020-roku> (дата звернення: 07.11.2020).

27. Система електронних платежів (СЕП)// Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53859 (дата звернення: 01.10.2020).

28. Банки, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України URL:

<https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash/bank-elektron-grosh> (дата звернення: 07.11.2020).

29. Котковський В.С. Інноваційні канали збуту банківських послуг. *Вісник Криворізького економічного інституту КНУ*. 2013. №2. С.111-113.

30. Дані наглядової статистики. Кількість структурних підрозділів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#5> (дата звернення: 07.11.2020).

31. Губа М.О. Розвиток небанків в Україні та світі. *Регіональна економіка та управління*. 2019. №2 (24). С.71-73.

32. Офіційний сайт Монобанку. URL: <https://www.monobank.ua/dashboard>. (дата звернення: 29.11.2020).

33. Без WebMoney. Хто залишився на ринку електронних грошей України. URL: https://biz.censor.net/resonance/3073358/bez_webmoney_hto_zalishivsia_na_rink_u_elektronnih_grosheyi_ukrani (дата звернення: 29.11.2020).

34. Що пропонують банки в онлайні. URL: <https://magazine.nv.ua/ukr/journal/2572-journal-no-14/ves-bank-v-smartfone.html> (дата звернення: 29.11.2020).

35. Семенов А.Г. Дослідження комплексу маркетингових комунікацій підприємства. Математичні моделі та інформаційні технології в економіці. №39. 2020. С.422-428.

36. Лучший интернет-банк Украины по версии FinAwards 2020. URL: <https://news.finance.ua/ru/news/-/466208/luchshij-internet-bank-ukrainy-po-versii-finawards-2020> (дата звернення: 29.11.2020).

37. Чат-бот Консьерж-сервис Бизнес Банкинг для предпринимателей — уже в мессенджерах. URL: <https://www.aval.ua/news/chat-bot-konsyerzh-servis-biznes-banking-dlya-pidpriyemciv--uzhe-u-mesendzherah-898> (дата звернення: 29.11.2020).

38. Чайковський Я. Банківські інновації: перспективи та загрози електронних банківських послуг. *Світ фінансів*. 2018. №4. С. 121–136.

39. Інформація щодо платіжних систем, учасником яких є АТ «Райффайзен Банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua/storage/files/informatsiya-pro-platizhni-sistemi-1.pdf> (дата звернення: 29.11.2020).

40. Послуги електронними каналами. URL: <https://www.aval.ua/biznesu/onlajn-servisy/raiffeisen-online?sl=Raiffeisen+Online> (дата звернення: 29.11.2020).

41. Тарифна модель "ONmoney" для використання електронних грошей. Офіційний сайт АТ «Райффайзен банк Аваль» URL: <https://www.aval.ua/storage/files/tarify-onmoney-1-final.pdf> (дата звернення: 07.11.2020).

42. Аврамчук Л.А. Сучасний стан і перспективи розвитку системи електронних платежів Національного банку України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 26 (2). С. 68-72.

43. Асон Т.А. Перспективы развития новых форм платежей в электронной коммерции. *Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ»*. 2017. №6. URL: <https://naukovedenie.ru/PDF/133EVN617.pdf> (дата звернення: 29.11.2020).

44. Офіційний сайт Національного банку Республіки Білорусь. URL: <https://www.nbrb.by/payment/e-money> (дата звернення 11.11.2020).

45. Банківський кодекс Республіки Білорусь. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=НК0000441> (дата звернення 11.11.2020).

46. Об утверждении Правил осуществления операций с электронными деньгами. Постановление Правления Национального банка Республики Беларусь от 26 ноября 2003 года №201. Дата обновления: 21.10.2020. URL: https://www.nbrb.by/legislation/documents/pp_201_199.pdf (дата звернення: 29.11.2020).

47. Денежная масса M0, M1, M2, M3 в Белоруссии. URL: <https://take-profit.org/statistics/money-supply-m1/belarus/> (дата звернення: 29.11.2020).

48. Денежная масса M0, M1, M2, M3 в Польше. URL: <https://take-profit.org/statistics/money-supply-m1/poland/> (дата звернення: 29.11.2020).

49. Денежная масса M0, M1, M2, M3 в Украине. URL: <https://take-profit.org/statistics/money-supply-m1/ukraine/> (дата звернення: 29.11.2020).
50. Ustawa o elektronicznych instrumentach platniczych. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20021691385/U/D20021385Lj.pdf> (дата звернення 11.11.2020).
51. Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną. URL: www.uokik.gov.pl/download.php?id=550 (дата звернення 11.11.2020).
52. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych. URL: https://www.memex.pl/doc/ustawa_OBD_2001.pdf (дата звернення 11.11.2020).
53. Шиманська К.В. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку операцій з електронними грошима: досвід України та Польщі. *Вісник ЖДТУ*. 2015. №4 (74). С. 76-87.
54. Карты, цифровые кошельки или наличка: самые популярные методы оплаты в США. URL: <https://psm7.com/news/karty-cifrovye-koshelki-ili-nalichka-samye-populyarnye-metody-oplaty-v-ssha.html> (дата звернення 29.11.2020).
55. Uniform Money Services Act. URL: <https://www.uniformlaws.org/viewdocument/final-act-with-comments-56?CommunityKey=cf8b649a-114c-4bc9-8937-c4ee17148a1b&tab=librarydocuments> (дата звернення 11.11.2020).
56. Шлапко Т.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід правового регулювання електронних грошей. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 5. С.113-119.
57. Регулювання ринку електронних грошей стане сучасним та прозорішим. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/regulyuvannya-rinku-elektronnih-groshey-stane-suchasnim-ta-prozorishim> (дата звернення 11.11.2020).
58. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/ed20200816#Text> (дата звернення 11.11.2020).

59. Про затвердження Змін до Положення про електронні гроші в Україні: постанова Національного банку України від 11 вересня 2020 року № 133. Дата оновлення: 14.09.2020 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_11092020_133 (дата звернення 11.11.2020).

60. Альтернатива банківському рахунку: електронні гроші в Україні. URL: <https://psm7.com/uk/emoney/elektronnye-dengi-v-ukraine.html> (дата звернення 11.11.2020).

61. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів. URL: <https://www.fg.gov.ua/> (дата звернення 11.11.2020).

62. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. Дата оновлення: 16.08.2020. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4452-17> (дата звернення 11.11.2020).

63. Вавдіюк Н.С. Обіг та регулювання електронних грошей в Україні. *Економічний форум в Україні*. 2017. №2. С.249-259.

64. Татар М.С. Створення банківських кластерів для підвищення інноваційності банківської системи України. *Часопис економічних реформ*. 2019. №3. С. 56-65.

65. Проект SmartyPig від WestBank (Великобританія). URL: <https://www.smartypig.com/how-to-save-money-with-high-interest-savings-account> (дата звернення 06.12.2020).

66. Правила використання електронних грошей на базі наперед оплачених карток міжнародних платіжних систем Visa та MasterCard URL: https://retail.pumb.ua/content/cmsfile/ua/festival_%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0%20%D0%B8%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D1%8D%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D1%85%20%D0%B4%D0%B5%D0

[%BD%D0%B5%D0%B3.pdf?v=636634951057137851](#)

(дата звернення

06.12.2020).

67. Колесник В.М. Проблеми становлення та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №17. С. 658-661.

68. Портал економічних досліджень. Статистика. 2019. URL: <https://www.statista.com/statistics/276623/number-of-apps-available-in-leading-app-stores/> (дата звернення 11.11.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

Тлумачення поняття «електронні гроші»*

№ з/п	Визначення поняття	Джерело
1	Електронні гроші - грошові зобов'язання емітента, які функціонують лише в електронній формі, є певною одиницею вартості, що зберігається на електронному пристрої та буде використана для розрахунків з торговцями за товари в електронному вигляді, придбані на виробничі (господарські) потреби.	Сахаров П.О. [1,с.1193]
2	Електронні гроші – це вид платіжних засобів, обіг яких відбувається в електронному вигляді та гарантує повну анонімність. Усі платіжні системи засновані на використанні кредитних платіжних карток або ж так званого електронного гаманця. Із технічного погляду електронні гроші – це електронний запис про певний обсяг вартості, який захищений	Батракова Т.І. [2,с.703]
3	Електронні гроші як різновид кредитних грошей, які є одиницею вартості, що зберігаються на відповідному електронному пристрої, приймаються як засіб платежу на користь емітента та інших юридичних і фізичних осіб і є грошовими зобов'язаннями емітента.	Алексеєнко М.Д. [3, с.16]
4	Електронні гроші – це еквівалент традиційних фіатних (паперових) грошових коштів, які зберігають свою вартість на електронних носіях, а їх обіг напряму залежить від правової регламентації.	Шлапко Т.В. [4, с.115]
5	Електронні гроші - сучасними заміниками готівкових грошей (законними засобами платежу), які використовуються для платежів без використання банківських рахунків і обміну на готівкові гроші та зберігаються на спеціальних електронних носіях і використовуються за допомогою спеціальних технічних пристроїв.	Михальський Ю.А. [5, с.181-182]

Класифікація електронних грошей*

Класифікаційна ознака	Вид електронних грошей	Характеристика
За типом носія	На базі фізичного пристрою	електронні гроші зберігаються на спеціальному пристрої, що використовується одночасно для здійснення платежів. Використовуючи даний тип платіжних інструментів транзакція між платником та отримувачем платежу іноді може бути виконана без додаткового під'єднання старт-карт до мережі.
	На базі програмного забезпечення	Інша назва - онлайн гроші- це електронні гроші, що зберігаються на накопичувачах інформації у формі файлів бази даних масиву інформації. Таким чином, при здійсненні транзакції запит до оператора електронних грошей є обов'язковим для її завершення.
За типом технології зберігання	Із централізованим веденням рахунків	всі транзакції записуються та авторизуються через централізовану систему рахунків, управління якою здійснює система електронних грошей.
	Із використанням електронних записів/символів	транзакція не потребує авторизації і електронні гроші існують у формі електронних символів, які обертаються всередині комп'ютерної чи телекомунікаційної мережі, або шляхом прямого під'єднання до такої мережі електронних пристроїв (це можуть бути RFIDмодулі у смартфонах чи електронні чіпи у смарткартах).
За анонімністю	Повністю анонімні системи електронних грошей	системи електронних грошей при яких не вимагається ідентифікація користувача, тому ідентифікація та відстеження здійснених операцій між платником та отримувачем платежу є неможливою.
	Системи, які потребують ідентифікації	Відбувається ідентифікація та відстеження здійснених операцій між платником та отримувачем, оскільки вони повинні себе ідентифікувати.
	Системи, які потребують часткової ідентифікації	як правило, вимоги щодо часткової ідентифікації клієнтів можуть бути встановлені на законодавчому рівні та передбачати мінімальну ідентифікацію клієнта. Проте, доступ до інформації щодо ідентифікації клієнтів та здійснені ними угоди можуть мати лише чітко визначені державні інституції.
В залежності від розміра платежу	Системи пікоплатежів	здійснюються платежі розміром від менш, ніж 1 євроценту до 1 євро
	Системи мікроплатежів	Здійснюються платежі розміром від 1 євро до 10 євро. Здійснення платежів такого розміру із використанням чеків чи платіжних карт часто не є економічно вигідним
	Системи макроплатежів	Здійснюються платежі більших розмірів

*Примітка: Розроблено автором за джерелом [7]

Порівняльна характеристика сучасних форм грошей*

№з/п	Характеристика	Форма грошей		
		Готівкові гроші	Безготівкові гроші	Електронні гроші
1	Ліквідність	Відносно абсолютна	Абсолютно відносна	Відносна
2	Ідентифікація з власником	Відсутня	Повна	Відсутня
3	Безпека	Обмеження доступу фізично	Фізичне та програмно-технічне обмеження доступу	Обмеження доступу відбувається фізично, програмно-технічними засобами, організаційно-правовими заходами
4	Носій	Папір, метал	Записи на банківських рахунках	Цифрова пам'ять електронного носія інформації
5	Обмеження у використанні	Визначено законодавством	Визначено законодавством	Визначено законодавством

*Примітка: узагальнено автором за джерелом [10]

Переваги та недоліки використання електронних грошей [14]

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> • зручність як під час їх отримання, так і під час здійснення розрахунків ними; 	<ul style="list-style-type: none"> • ризики шахрайства;
<ul style="list-style-type: none"> • безпека цілісності інформації та захист від її несанкціонованого відтворення; 	<ul style="list-style-type: none"> • зняття готівки лише з комісією;
<ul style="list-style-type: none"> • анонімність платника та отримувача грошей; 	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність нарахованих відсотків за зберігання грошей на рахунках;
<ul style="list-style-type: none"> • можливість роботи в режимі on-line для платника та одержувача коштів; 	<ul style="list-style-type: none"> • доступ обмежується програмно-технічними засобами;
<ul style="list-style-type: none"> • Можливість здійснити необхідний грошовий переказ перебуваючи в будь-якій точці планети 	<ul style="list-style-type: none"> • Мінімальний правовий контроль за здійсненням діяльності електронних систем платежів з боку держави
<ul style="list-style-type: none"> • можливість конвертації у законні засоби платежу, емітовані центральним банком. 	<ul style="list-style-type: none"> • віртуальне «відмивання» реальних грошей.
<ul style="list-style-type: none"> • зменшується контакт людей з готівкою — потенційно небезпечним переносником шкідливих бактерій. 	<ul style="list-style-type: none"> • не відшкодовуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб
<ul style="list-style-type: none"> • Електронні гроші не підробляються. 	

Обсяги грошових переказів в Україну за основними країнами*

Країни	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.07.2020
Надходження, млн дол. США	6959	7535	9264	11111	11921	5340
у тому числі:						
Польща	1329	1991	3116	3649	3558	1304
США	516	576	679	870	984	539
Великобританія	245	259	310	394	601	448
Чеська Республіка	314	377	434	846	1113	426
Росія	1835	1396	1292	1091	1266	394
Італія	350	412	448	492	498	242
Німеччина	270	291	318	426	462	237
Кіпр	245	249	285	341	391	195
Ізраїль	108	171	280	337	351	157
Віргінські острови (Брит.)	35	38	55	157	182	85
Греція	191	179	179	191	195	93
Нідерланди	67	71	98	123	127	87
Об'єднані Арабські Емірати	82	93	118	153	135	68
Сінгапур	75	73	104	129	120	63
Канада	97	73	79	97	95	50
Іспанія	61	66	76	88	86	43
Швейцарія	62	63	76	89	88	41
Туреччина	44	57	86	106	79	38
Португалія	43	48	52	57	60	29
Норвегія	38	42	52	55	60	22
Інші країни	952	1010	1127	1420	1470	779

*Примітка: складено автором на основі джерел [22]

Додаток Е

Обсяги грошових переказів в Україну за каналами надходження*

Показники приватних переказів, млн дол США	01.01. 2016	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.07. 2020
Через коррахунки банків	2005	2145	2591	3420	3812	2157
Через міжнародні платіжні системи	2331	2345	2247	2255	2228	1186
Неформальними каналами	2623	3045	4426	5436	5881	1997

*Примітка: складено автором на основі джерел [22]

**Кількість та обсяг платежів та переказів здійснених у межах
України за 2015–2019 роки***

Показник	01.01. 2016	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.07. 2020
Кількість платежів та переказів, здійснених у межах України, млн. шт						
СЕП	299	313	337	352	384	174,9
Карткові системи	1965	2464	3020	3830	4879	2360,6
Системи переказу коштів	401	502	549	625	630	-
Обсяг платежів та переказів, здійснених у межах України, млрд. грн						
СЕП	17750	19521	20937	25348	32472	21634
Карткові системи	1233	1549	2041	2766	3424	982,8
Системи переказу коштів	75,4	94	119	151	198	117,94

*Примітка: складено автором на основі джерел [17;18]

Додаток II

Безготівкові операції з платіжними картками*

Дані за:	Сума операцій (млрд грн)	Кількість операцій (млн шт.)
01.01.2016	385	1287
01.01.2017	571	1775
01.01.2018	835	2311
01.01.2019	1297	3073
01.01.2020	1798	4167
01.07.2020	983	2361

*Примітка: складено автором на основі джерел [17;18]

Банки, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України*

№ з/п	Найменування банку	Найменування електронних грошей/найменування платіжної системи, з використанням якої здійснюються операції з електронними грошима
1	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	"FORPOST", "ALFA-MONEY", MasterCard, Visa, ПРОСТІР
2	АТ "Ощадбанк"	MasterCard, Visa
3	ПАТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	MasterCard, Visa
4	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	MasterCard, Visa, ПРОСТІР
5	ПАТ "ТАСКОМБАНК"	"Максі", MasterCard, Visa, "WALLET ONE"
6	ПАТ АБ "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	MasterCard, Visa
7	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	MasterCard, Visa
8	ПАТ "КРИСТАЛБАНК"	MasterCard
9	АБ "Південний"	Visa
10	АТ "БАНК АЛЬЯНС"	"ГЛОБАЛМАНІ"
11	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	MasterCard, Visa, ХРАУ
12	ПАТ "ЮНЕКС БАНК"	ПРОСТІР
13	ПАТ "АЛЬПАРИ БАНК"	ПРОСТІР
14	АБ "УКРГАЗБАНК"	"ЕЛЕКТРУМ", ПРОСТІР
15	ПАТ "БАНК СІЧ"	ХРАУ, MasterCard
16	ПАТ КБ ПРАВЕКС-БАНК	ПРОСТІР
17	ПАТ "КРЕДОБАНК"	MasterCard
18	ПАТ "УНІВЕРСАЛБАНК"	MasterCard
19	ПАТ "МЕГАБАНК"	MasterCard, Visa
20	ПАТ "АЙБОКС БАНК"	MasterCard
21	АТ "АКБ "КОНКОРД"	Visa
22	ПАТ "ІДЕЯ БАНК"	MasterCard, Visa
23	АТ "Райффайзен банк Аваль"	MasterCard, Visa

*Примітка: складено на основі джерела [28]

Що входить в послугу інтернет-банкінгу для фізичних осіб*

Банки	Переказ на свій рахунок в банку	Переказ на іншій рахунок в банку	Переказ в інший банк	Відкриття вкладів	Поповнення вкладів	Часткове зняття коштів із вкладу	Пролонгація вкладу	Відкриття поточного рахунку	Пряме поповнення телефонів	Оплата інтернет-послуг	Оплата комунальних платежів
Укресі мбанк	0	0	Від 0,5% до 1000 грн.	-	+	-	-	-	+	+	+
Уксиббанк	0	0	2-8 грн.	+	+	-	-	-	+	+	+
Райффайзен банк Аваль	0	0	0	-	+	-	-	-	+	+	+
Приватбанк	0	0	Від 1% до 200 грн.	+	+	+	+	+	+	+	+
ПУМБ	0	0	Від 0,5-1% до 500 грн.	+	+	+	+	+	+	+	+
Ощадбанк	0	0,1% +2 грн.	0,7% +5 грн.	-	-	-	-	-	+	+	+
Альфа-банк Україна	0	0	0	+	+	-	+	-	+	+	+
ОТП банк	0	Від 0,25% до 250 грн.	Від 0,8% до 1000 грн.	+	+	+	+	-	+	+	+

*Примітка: складено на основі джерела [34]

Що входить в послугу інтернет-банкінгу для юридичних осіб*

Банки	Створення регулярних платежів	Платіж з/на корпоративну картку	Відправка коштів на зарплатні картки	Здійснення платежів з/на ощадні рахунки	Заявки на додаткові послуги	Мобільні додатки	Вартість проведення платежів	SMS-повідомлення	Email-повідомлення	Платежі з карт з мобільного
Укресі мбанк	+	+	+	+	+	-	2,5 грн.	+	+	-
Уксіббанк	+	+	+	+	+	-	1-2 грн.	+	+	-
Райффайзен банк Аваль	+	+	+	+	+	-	н/д	+	+	-
Приватбанк	+	+	+	+	+	+	3грн.	+	+	+
ПУМБ	-	+	+	+	+	-	1-2 грн.	+	-	-
Ощадбанк	+	+	+	-	-	-	2 грн.	-	-	-
Альфа-банк Україна	+	+	+	+	-	+	2 грн.	+	+	-
ОТП банк	-	+	+	+	-	-	1,5-2,2 грн.	-	-	-

*Примітка: складено на основі джерела [34]

Тарифна модель "ONmoney" для використання електронних грошей*

№ з/п	Операції та послуги	Тариф
1	Валюта картки	Гривня
2	Тип картки: електронні гроші Visa Prepaid	Діє на території України
3	Термін дії картки	4 роки
4	Кількість активних карток до одного номеру мобільного телефону	1 картка
5	Випуск, обслуговування картки	Безкоштовно
6	Підключення картки до гаманців Apple Pay/Google Pay	Безкоштовно
7	Оплата в магазинах, в т. ч. в мережі Інтернет з послугою 3D- Secure	Безкоштовно
8	Поповнення картки у чат-боті з послугою P2P	Безкоштовно
9	Переказ коштів з картки у чат-боті:	
9.1	- на картку Банку	Безкоштовно
9.2	- на картку інших українських банків	1% + 5 UAH
10	Сервіси по карті у чат-боті:	
10.1	- баланс картки та виписка за останні 30 днів	Безкоштовно
10.2	- ліміти, блокування/розблокування	Безкоштовно
11	Інформування у чат-боті про проведені операції АТ "БАНК СІЧ"	Безкоштовно
12	Комісія за обслуговування неактивної картки (застосування даної комісії здійснюється, у випадку відсутності операцій по картці на протязі 6-ти місяців)	20 грн., але не більше залишку

*Примітка: складено на основі джерела [39]

**Операції з електронними грошима, емітованими банками Республіки
Білорусь, за 2015-2019 роки***

№	Показники	за 2015 рік	за 2016 рік	за 2017 рік	За 2018 рік	за 2019 рік
1	Сума емітованих електронних грошей, тис. білоруських рублів	288 317,6	324 544,4	368 695,9	366 593,3	360 641,4
2	Кількість використаних електронних грошей банків (не враховуючи обороту електронних грошей в електронних гаманцях фізичних та юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, пов'язаних з операціями розподілу та викупу електронних грошей), - загальна сума, тис. Білоруських рублів.	281 454,3	233 398,9	206 908,5	193 604,3	175 716,0
3	Кількість операцій з використанням електронних грошей банків (кількість операцій з переказу електронних грошей з одного електронного гаманця на інший, не враховуючи обороту електронних грошей на електронних гаманцях фізичних та юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, пов'язаних з операціями розподілу та погашення електронних грошей), всього	7 001 984	6 390 884	5 398 211	4 275 011	4 249 110
4	Сума погашених електронних грошей банків - загальна, у тисячах білоруських рублів.	288 338,1	322 202,5	363 074,6	376 852,4	358 270,5
5	Сума електронних грошей, виплачених юридичним особам, фізичним особам-підприємцям (за винятком банківських агентів та нерезидентів), всього тис. білоруських рублів	196 938,1	178 657,8	179 366,0	177 753,0	144 280,9
6	Сума електронних грошей, виплачених фізичним особам, тис. білоруських рублів	85 667,2	140 491,7	179 621,1	187 267,9	210 318,6
7	Кількість відкритих електронних гаманців, які можна використовувати для транзакцій, всього	167 123	137 713	102 576	102 483	109 791

*Примітка: складено на основі джерела [42]